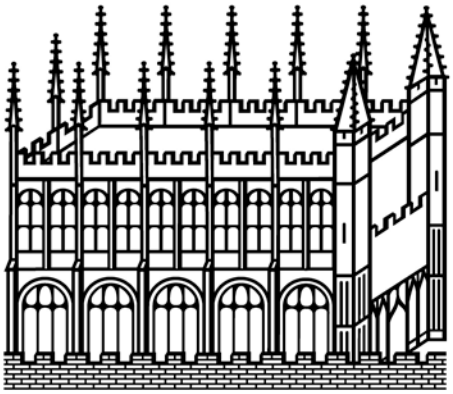

Bodleian Libraries

UNIVERSITY OF OXFORD

This book is part of the collection held by the Bodleian Libraries and scanned by Google, Inc. for the Google Books Library Project.

For more information see:

http://www.bodleian.ox.ac.uk/dbooks

This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 2.0 UK: England & Wales (CC BY-NC-SA 2.0) licence.

6000150660

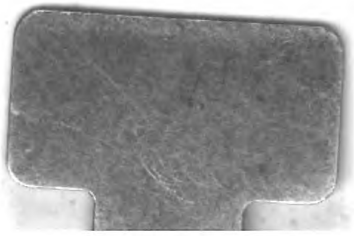

51

INDEX LECTIONUM

IN

ACADEMIA TURICENSI

INDE

A DIE I. MENSIS NOVEMBRIS M. DCCC. XLVII

USQUE

AD DIEM XX. MENSIS MARTII M. DCCC. XLVIII

HABENDARUM.

PRAEMISSA SUNT

THEODORI MOPSVESTENI DE INCARNATIONE FILII DEI LIBRORUM XV. FRAGMENTA
EDENTE O. F. FRITZSCHIO.

TURICI.

APUD ORELLIUM, FUESSLINUM ET SOCIOS.

M. DCCC. XLVII.

Theologia ecclesiae Graecae prioribus rei Christianae seculis in universum tripartita fuit. Atque ea quidem, quae Alexandriae germinavit altasque radices egit, si non tempore quo orta est, vi tamen quam in ecclesiam habuit, primum locum sibi vindicat. Diversam utique viam theologi Antiocheni persecuti sunt, qui quamquam primo orthodoxiae vinculo cum Alexandrinis continebantur, post vero diversitatem qua ab Alexandrinis disjuncti essent in diem magis perspexerunt iisque funestum illud bellum indixerunt, quo ecclesia graeca diu multumque conquassabatur. Sed dum pugnae etiamtum vigerent, exstiterunt, qui mediam quandam viam ingressi, iis quae utraque pars peccare videretur correctionem adhiberent. Quamvis autem horum theologia in multis antiquitatis commendationem haberet et ecclesiae saluberrima esset, fluctuavit tamen neque unquam ad certam quandam et stabilem formulam revocata est. Haec varia theologiae graecae genera utut inter se diversa, fere tamen neutiquam ab orthodoxa doctrina, quae ecclesiastica auctoritate sancita erat, abhorrebant. Etenim cum illa doctrina ad pauca decreta, quae summam fidei Christianae continerent, revocata esset, theologis magna libertas data erat. At vero quo majori constantia theologi via sua progressi sunt, eo magis quam inter se distarent intellectum atque haereticis debellatis disceptatum utra theologia orthodoxa esset, Alexandrina an Antiochena; nam ea quam ultimo loco posui, his turbis minus se immiscuit et modo hanc modo alteram partem plus minus secuta est. Priorum Alexandrinorum ingenium luxurians multa procuderat quae pietatem Christianam laederent, tum vero doctrina Alexandrina ecclesiastico desiderio ita satisfecit ut facilis esset conjectura eam victricem evasuram esse. Sed multis demum annis post Antiochenis haereticorum nota inuri potuit, in quo dolendum, quod, cum Alexandrinorum multi et egregii libri supersint, ex quibus eorum ingenium ac theologiam pernoscas, Antiochenorum paucissimi per adversariorum rabiem aetatem tulerunt. Origines theologiae Antiochenae, quae ex ipsa Antiochenorum indole nata est, altius quidem repetendae sunt, sed cum schola Antiochena, cuius auctores ac duces Dorotheus et Lucianus, presbyteri exstitere, ulterius eam prosecuta sit

atque ad summum, quo pervenit fastigium evexerit, nobis in eo imprimis elaborandum, ut tenebras, quibus hujus scholae res teguntur, discutiamus. In his rebus nuper demum viri nonnulli docti operam laudabilem posuerunt, ego vero ipse ante hos undecim annos commentationem de Theodori Mopsvesteni vita et scriptis Halae publicavi. Nam cum intellexissem hujus scholae res ita demum accuratius dilucidari posse, ut quales singuli ejus doctores fuerint, disquiramus, primus Theodorus Antiochenus, qui post episcopatum Mopsvestiae nactus est, mihi se obtulit, in cuius res inquirerem. Is autem tanto ardore tantaque constantia theologiam persecutus est, tanta fuit ejus, dum viveret auctoritas, tantum mortui odium, ut vel inde Antiochenorum eum facile principem fuisse colligas. Neque vero novando mirifice sibi placuit, immo quamvis non infecundum esset ejus ingenium, ita tamen theologiae Antiochenae rationes secutus et tuitus est, ut ejus gravissimus auctor et dux exstiterit.

Talem igitur ac tantum virum cum penitus nosse utut esset multum nostra intersit, aegerrime profecto ferimus, quod edax tempus perpauca eorum quae scripsit reliqua nobis fecit. Quamquam non ita male nobiscum actum est, ut vulgo putant. Ut enim sileam quod conjectura perquam probabili nititur, nos aliquando, cum ecclesiarum orientalium, maxime Nestorianorum monumenta historica nobis patuerint, integrum fere Theodorum recuperaturos esse, vel in graecis et latinis scriptoribus haud contemnenda ejus fragmenta leguntur, ad quae his ipsis annis permulta accesserunt, quae hucusque in libris manuscriptis latuerunt. Quid igitur? Priusquam de Theodoro latius et uberius dicamus, tempus esse existimo, ut Theodorea, quae mire disjecta et dissipata hic illic leguntur, sedulo in unum collecta et digesta nobis ob oculos proponamus. Quare cum his ipsis diebus librum ederem, quo Theodori in N. T. commentariorum quae reperiri potuerunt collegi atque emendatius exhibui, lubenter hac scribendi opportunitate mihi oblata usus sum, ut ejusdem Theodori fragmentorum dogmaticorum messem facerem Vobisque, Commilitones humanissimi, exhiberem.

Dubitari vix potest, quin omnium librorum quos Th. de rebus dogmaticis scripsit amplissimus et gravissimus ille fuerit, cui ut videtur inscriptum erat: *Περὶ ἐνανθρωπήσεως τοῦ υἱοῦ τοῦ θεοῦ λόγοι ιε.* Scripsit hunc librum, quo Apollinaristas et

---

31. Facund. pro def. trium capitul. 9, 3. «—libros de incarnatione, aut ut proprie hoc exprimam minus quidem latino, sed necessario verbo, sicut a Graecis dicitur de inhumanatione filii dei—.» Ariani voce *σαρκώσεως* quam v. *ἐνανθρωπήσεως* uti malebant, sed Latini dicebant incarnationem.

Eunomianos impugnavit, juvenis, cum esset presbyter Antiochenus. Gennadius de viris ill. c. 12. «Th. Antiochenae ecclesiae presbyter, vir scientia cautus et lingua disertus, scripsit adversum Appollinaristas et Eunomianos de incarnatione Domini libros quindecim, ad quindecim millia versuum continentes. In quibus ratione purissima et testimoniis scripturarum ostendit, Dominum Jesum sicut plenitudinem deitatis, ita plenitudinem humanitatis habuisse. Docet et hominem duabus tantum substantiis constare, id est, anima et corpore; sensumque et spiritum non alteram substantiam, sed officia esse animae ingenita, quibus spirat, quibus rationalis est, quibus sensibile facit corpus. Quartum decimum autem hujus operis librum proprie de increata et sola incorporea dominaque omnium sanctae trinitatis natura, et de creaturarum ratione disserens, pro sensu cum auctoritate sanctarum scripturarum explicuit. Quinto decimo vero volumine totum operis sui corpus, citatis etiam patrum traditionibus, confirmavit et communivit.« Ego de libri indole nonnulla disputavi in comment. p. 93 ss. En vero ipsa fragmenta, quae habemus.

Ex libro primo. Sicut igitur per hujusmodi confessionem non deitatis Nathanael habens scientiam ostenditur, (Judaei et Samaritae talia sperantes plurimum, quantum Dei Verbi a scientia longe erant?) sic et Martha per confessionem illam non deitatis habens tunc scientiam probatur, manifeste autem nec beatus Petrus: adhuc etenim ipsis sufficiebat tunc revelationem illam suscipientibus praecipuum aliquid et majus de ipso praeter ceterorum hominum phantasiam accipere. Post resurrectionem autem spiritu perducti ad scientiam, tunc revelationis perfectam scientiam suscipiebant, ut scirent, quia praecipuum ipsi praeter ceteros homines non aliquo puro honore ex Deo pervenit, sicut in ceteris hominibus, sed per unitatem ad Deum Verbum, per quam omnis honoris ei particeps est post in coelos ascensum.

Ex libro secundo. Homo Jesus. Quid est enim homo, quod memor es

---

3. Ms. Corbej.: disertissimus. — 4. Cf. fragmentum ex Th. l. de Apolinario et ejus haeresi Fac. 10, 1. — 10. Ms. Corb.: quarto decimo — libro. — 16. Act. Conc. Constant. II. coll. IV. 25. (Mansi Concil. nova et ampl. coll. T. IX.): Ejusdem Th. ex libro primo de incarnatione, interpretationem facientis de confessione Petri, in qua dicit: Tu es Christus filius Dei vivi.« et Vigilii papae Constitutum (Mansi l. l.) capit. 26. — 17. Joh. 1, 50. — 18. Joh. 11, 27. — 21. V. et om. Const. V. — 21. Vett. ll. et edd.: ceteros. — 22. Vett. ll. et edd.: producti. V. spiritu om. c. Paris. — 22. Vett. ll. et edd., Const. V.: tunc et. — 26. Fragmentum, quod sequitur in Act. C. C. II. IV. 26. (»Ejusdem de interpretatione evangelii, libro primo«) Vig. C. 27., ad hunc l. pertinuisse verisimillimum. Attuli in fragmentis ad Mathaeum p. 1. — 27. Hoc fragmentum ex Theodori oratione Antiochiae habita sumptum esse dicitur, quae multos offendisset v. Act. C. C. II. V.

ejus? Apostolus autem de Jesu dictum fuisse hoc dixit: Eum enim, qui paulo minus ab angelis minoratus est, videmus, inquit, Jesum. Quid ergo?

Homo Jesus similiter omnibus hominibus, nullam habens differentiam ad homines ejusdem generis praeter ea quae gratia ei dedit: gratia autem data naturam non immutat: sed post mortis destructionem donavit ei Deus nomen supra omne nomen.

Homo Jesus similiter omnibus hominibus, nihil differens connaturalibus hominibus, quam quod ipsi gratiam dedit, gratia autem data naturam non immutat: sed post mortis destructionem donavit ei Deus nomen supra omne nomen.

Qui donavit, Deus est, cui donavit, homo Jesus Christus, primitiae resurgentium. Est enim primogenitus ex mortuis. Ascendit ergo, et ad dexteram Patris sedet, et est super omnia. O gratia, quae super omnia data est Jesu. O gratia, quae superavit omnium naturam. Qui est ejusdem mihi naturae, super coelum demonstratus est, in dextera Patris sedet, et dico ad eum: non una natura mea et tua? et tu quidem in coelo, ego autem in terra, et tu quidem in dextera Patris, ego autem in passionibus, et tu quidem supra omnem principatum et potestatem, ego autem in coeno. Sed audiam ad ea, quod bene complacuit in me Patri. Numquid dicit figmentum ei qui se finxit: quare sic me fecisti? Nihil habeo ad hoc quod dicam: sed mei fratres, qui ejusdem mihi matris filii sunt, dicunt mihi: ne disjungas hominem et Deum, sed unum eumdemque dic hominem. Dico connaturalem mihi, dico Deum. Si dixero connaturalem Deo, dico: quomodo homo et Deus unum? Numquid una natura hominis et Dei, domini et servi, factoris et facturae? Homo homini consub-

Sed mei fratres, qui ejusdem mihi matris filii, dicunt mihi: Non separa hominem et Deum, sed unum eumdemque dic hominem. Dico connaturalem mihi, dico Deum. Si dicam connaturalem Deo, dico, quomodo homo et Deus unum est? Numquid una natura hominis et Dei, domini et servi, factoris et facturae? Homo homini consubstantialis est, Deus

---

p. 241 et quae in comment. dixi p. 14. Verum ejusdem fragmenti duo panni in Act. C. C. II. IV. 49 50 alia versione leguntur lique ex l. secundo de incarnatione deprompti esse dicuntur. Utrum verum sit difficile est dictu. Nonnullorum verborum ratio apprime orationi convenit. Quid vero, si accusatores illi impotentes ex libro de incarnatione, quem bene nossent v. p. 240, verba illa desumerent et pauca sive rumore sive suo arbitrio adderent quae orationi responderent? — 1. Ps. 8, 4. — 1. V. autem om. cod. Paris. — 2. Hebr. 2, 8. — 3. C. Par.: homo est Jesus Christus. — 3. Act. C. C. II. IV. 49. »Th. ex libro secundo de incarnatione» Vig. Const. 50. — 6. Vig. C.: mutat. — 8. Philipp. 2, 9. — 8. V. ei addit Vig. C. — 10. Col. 1, 18. — 15. V. in terra — ego autem addidi ex c. Par. — 17. Rom 9, 20. — 18. Act. C. C. II. IV. 50. »Ejusd. ex eod. l.» Vig. Const. 51. — 18. Vett. ll., V. Const.: matris sunt. — 21. Vett. ll., Vig. C.: dicens connat. — 23. Vett.ll. et edd.: unus.

stantialis, Deus autem Deo consubstantialis. Quomodo ergo Deus et homo unum per unitatem esse possunt? salvans, et qui salvatur? qui ante secula, et qui ex Maria apparuit? Sed vehementer doleo, quia mei fratres haec mihi dicunt, ut loquar in ecclesia, quae non est possibile dicere bene sapientes.

autem Deo consubstantialis est. Quomodo igitur homo et Deus unum per unitatem esse potest, qui salvificat et salvificatur, qui ante saecula est, et qui ex Maria apparuit?

Ex libro tertio. Quomodo igitur tu, cui super omnes maxime decet dementium regimen, illum qui ex virgine natus est Deum esse et ex Deo consubstantialem Patri existimari dicis, nisi forte sancto Spiritui imputare illius creationem non jubes? *Ἀλλ' ὄγε θεὸς καὶ ἐκ θεοῦ ὁμοούσιος τῷ πατρὶ τῷ μὲν ἐκ τῆς παρθένου γεννηθέντι, ὦ θαυμάσιε, καὶ ὑπὸ τοῦ ἁγίου πνεύματος κατὰ τὰς θείας διαπλασθέντι γραφὰς καὶ τήν γε σύστασιν ἐπὶ τῆς γυναικείας δεξαμένῳ γαστρὸς ἐνῆν ὡς εἰκός. Ἐπειδὴ ἅμα τῷ διαπλασθῆναι καὶ τὸ εἶναι ναὸς θεοῦ εἰλήφει, οὐ μὴν τὸν θεὸν γεγενῆσθαι ἡγητέον ἡμῖν ἐκ τῆς παρθένου, εἰ μὴ ἄρα ταὐτὸν ἡγητέον ἡμῖν τό τε γεννηθὲν καὶ τὸ ἐν τῷ γεννηθέντι, τὸν ναὸν καὶ τὸν ἐν τῷ ναῷ θεὸν λόγον. Οὐ μὴν οὐδὲ κατὰ τὴν σὴν φωνὴν ἀποφαντέον πάντη τὸν ἐκ τῆς παρθένου γεννηθέντα θεὸν εἶναι ἐκ θεοῦ ὁμοούσιον τῷ πατρί. Εἰ γὰρ οὐκ ἄνθρωπός ἐστιν ὡς φὴς ἀναληφθεὶς ὁ γεννηθεὶς ἐκ τῆς παρθένου, θεὸς δὲ σαρκωθείς, πῶς ὁ γεννηθεὶς θεὸς ἐκ θεοῦ καὶ ὁμοούσιος λέγοιτο ἂν τῷ πατρὶ, τῆς σαρκὸς οὐ δυναμένης ταύτην προσίεσθαι τὴν φωνήν· ἔστι μὲν γὰρ ἀνόητον τὸ τὸν θεὸν ἐκ τῆς παρθένου γεγενῆσθαι λέγειν, τοῦτο γὰρ οὐδὲν ἕτερόν ἐστιν, ἢ ἐκ σπέρματος αὐτὸν λέγειν Δαβὶδ, ἐκ τῆς οὐσίας τῆς παρθένου τετεγμένον καὶ ἐν αὐτῇ διαπεπλασμένον, ἐπεί γε τὸ ἐκ σπέρματος Δαβὶδ καὶ ἐκ τῆς οὐσίας τῆς παρθένου συ-*

---

2. Haec pauca v. exhibet etiam Pelagius II. pap. ep. ad Eliam Aquilej. (Mansi l. l.): Quomodo — — qui vivificat et qui vivificatur, qui salv. et qui salv. —. 2. Vig. C.: unus. — 3. Vett. l.: unus. — 4. Vett. ll.: et qui salvificatur. Const. V.: qui salvificatur, qui salvificat et qui —. Omittit deinde v. est. — 8. Quae jam affero fragmenta utpote e l. III. et IV. de incarnatione desumpta, ea licet e l. III. et IV. contra Apolinarium deprompta esse dicantur vere ad illos libros pertinuisse satis probabiliter docuisse mihi videor in comment. p. 91 s. — 8. Hoc fragmentum graece ex parte ut attuli legitur apud Leontium (Maji Script. vet. nova coll. VI. p. 310. »ἐκ τοῦ γ λόγου τῆς αὐτῆς πραγματείας» [κατὰ Ἀπολιναρίου]) et in Justinian. imper. epist. (Mansi Concil. coll. IX. p. 605. »—ἐν τῷ τρίτῳ λ. κατὰ Ἀπ.—.»), latine habetur in Act. C. C. II. IV. 1. (»Th. M. ex tertio l. contra impium Apollinarium»), Vigilii Const. 1 et ex parte in Pelagii pap. II. ep. ad Eliam Aquilej. (Mansi l. c. p. 441.) — 8. Vig. C.: quem super. — 9. Ita recte vett. ll Vulgo: mentium, Vig. C.: animarum. — 9. Vig. C.: illum eumdem. — 10. Vig. C.: imputari. — 11. Sic Vig. C. et Pel. ep. Vulgo: nos. — 13. Leont.: ἀναπλασθέντι. — 14. Just.: θεοῦ ναὸς. 20. V. *Εἰ γὰρ οὐκ — — λέγοιτο ἂν τ. πατρὶ* om. Leont.

στὰν ἐν τῇ μητρώᾳ γαστρὶ καὶ τῇ τοῦ ἁγίου πνεύματος διαπλασθὲν δυνάμει γεγενῆσθαι φαμὲν ἐκ τῆς παρθένου. Ut autem aliquis ex hoc concedat dicere ipsis, quod Deus ex Deo et consubstantialis Patri natus est ex virgine, eo quod est in templo nato, sed non per se natus est Deus Verbum, incarnatus vero, sicut dicit iste sapiens. Si igitur cum carne eum natum esse dicunt, quod autem natum est, Deus ex Deo et consubstantialis Patri est, necesse est hoc et carnem dicere. Quod si non idcirco caro est, quoniam nec Deus ex Deo nec consubstantialis Patri, sed ex semine David et consubstantialis ei, cujus semen est, et non id quod natum est ex virgine, Deus est ex Deo et consubstantialis Patri, nisi forte pars nati, prout ipse in inferioribus partem Christi nominat deitatem. Ἀλλ' οὐχ ἡ θεία φύσις ἐκ παρθένου γεγέννηται, γεγέννηται δὲ ἐκ τῆς παρθένου ὁ ἐκ τῆς οὐσίας τῆς παρθένου συστάς· οὐχ ὁ θεὸς λόγος ἐκ τῆς Μαρίας γεγέννηται, γεγέννηται δὲ ἐκ Μαρίας ὁ ἐκ σπέρματος Δαβιδ· οὐχ ὁ θεὸς λόγος ἐκ γυναικὸς γεγέννηται, γεγέννηται δὲ ἐκ γυναικὸς ὁ τῇ τοῦ ἁγίου πνεύματος δυνάμει διαπλασθεὶς ἐν αὐτῇ· οὐκ ἐκ μήτρας τέτεκται ὁ ὁμοούσιος τῷ πατρὶ, ἀμήτωρ γὰρ οὗτος κατὰ τὴν τοῦ μακαρίου Παύλου φωνὴν, ἀλλ' ὁ ἐν ὑστέροις καιροῖς ἐν τῇ μητρώᾳ γαστρὶ τῇ τοῦ ἁγίου πνεύματος δυνάμει διαπλασθεὶς, ἅτε καὶ ἀπάτωρ διὰ τοῦτο λεγόμενος.

Mox autem in ipso plasmato Deus verbum factus est: nec enim in caelum ascendenti solum inerat, sed etiam ex mortuis resurgenti, utpote et resuscitans eum secundum suam promissionem. Nec resurgenti ex mortuis solum inerat, sed etiam crucifixo et baptizato et evangelicam post baptisma conversationem peragenti, nec non etiam ante baptisma legalem adimplenti constitutionem, et praesentato secundum legem et circumciso et partu pannis obvoluto. Erat autem forte in ipso et nascente, et cum in materno utero esset a prima statim plasmatione: dispensationi enim quae circa eum erat ordinem imponebat, utpote et particulatim ipsum ad perfectionem perducens.

Et per tempus quidem ad baptisma ducens, post illud autem ad mortem: deinde secundum suam pronunciationem resuscitans, ducens in caelum, collo-

---

6. Pel. ep.: et ex Deo. — 6. Pel. ep.: et hoc. — 7. Vett. ll. et edd., Pel. ep.: id caro. — 7. Par. et vett. edd., ep. Pel.: nec ex. — 8 V. et ante non deest in antiquis cdd. et edd., ep. Pel. — 9. C. Bellov., vett. edd., Pel. ep.: D. et ex. Par.: Deus ex. Vig. C.: D. est et ex. — 11. Haec exhibet graece Just. ep. l. c. (πάλιν ἐν τῷ προλεχθέντι. λ. —) — 16. Hebr. 7, 3. — 19. Quae jam sequuntur septem fragmenta leguntur in Act. C. C. II. IV. 2—7. 9 et Vig. C. 2—7. 9. »et post alia.« — 20. V. ex mort. om. vett. ll. et edd. — 21. V. ex m. om. Vig. C. — 22. Vig. C.: conversionem. — 23. Vig. C.: de baptismo. — 24. Vig. C.: foetui. — 25. V. materno om. V. C. — 26. V. utpote om. V. C. — 28. «Et post alia». — 28. Vig. C. om. quidem.

cans eum ad dexteram Dei per suam conjunctionem, ex qua sedet et adoratur ab omnibus et omnes judicabit. Istorum autem omnium finem apud se habebat Deus Verbum cum in eo erat et omnia per ordinem complebat, quem ordinem ipse arbitrabatur bene habere praefinitione quidem et voluntate, quam antea statuit pro his quae eventura erant, et bona voluntate quam circa eum habebat, ab initio similiter inerat ei: per ordinem autem sibi placitum ad perfectionem ducebat ipsum.

Suam autem cooperationem ad proposita opera praestabat ei qui assumptus est: ubi hoc facit, in loco sensus fuisse deitatem illi qui assumptus est, nec enim eis, quibuscumque suam donavit cooperationem, sensus locum ejus obtinebat. Si autem et modo praecipuam quamdam cooperationem donavit illi qui assumptus est, non hoc faciebat locum sensus deitatem obtinere. Sed si deitas pro sensu fiebat illi qui assumptus est secundum vestra verba, quomodo timorem in passione suscipiebat? quid vehementioribus orationibus ad imminentem necessitatem indigebat, quas cum magna quidem et clamosa voce, cum plurimis autem lacrymis secundum beatum Paulum referebat Deo? quomodo timore tanto detinebatur, ut ex immensa trepidatione fontes sudoris dimitteret, evangelista aperte dicente, quod globis sanguinis similis sudor descendebat? quid autem et angeli adventu et visitatione egebat, animam reficientis in experimento malorum, confortantis ejus alacritatem, excitantis eum ad imminentem passionis necessitatem, tolerare fortiter mala suadentis, urgentis ad patientiam et tolerantiam malorum, ostendentis praesentium malorum fructum ex passione, mutationem in gloriam bonam circa eum post passionem futuram? Qui enim secundum evangelistae vocem confortabat eum, angelus scilicet, verbis istis fortem eum faciebat, et infirmitati naturae superiorem fieri cohortabatur, et corroborando cogitationes ejus fortem eum faciebat.

Vade post me, satana, scandalum mihi es, quod non sapis ea quae Dei sunt, sed ea quae hominum. Non est confusio mihi mors, non fugiam ipsam ut indecentem, ad humanam gloriam respiciens: sustinebo autem meliore animo expe-

---

2. Par.: adjudicabit. — 4. Par.: praefinitionem qu. et voluntatem. Vig. C.: per finitionem qu. et voluntatem. — 5. Par.: quae ei ventura. — 6. V. sibi om. V. C. — 7. «Ex eodem libro.» — 8. V. est ante ubi om. Vig. C. — 14. Vig. C.: clamorosa. — 15. Vig. C.: etiam lacr. — 16. V. quomodo — dimitteret om. Vig. C. — 18. Vig. C. om. et ante angeli. — 19. Vig. C.: exercitantis. — 21. Vig. C.: tolerationem. — 22. C. Par. et edd. vett.: mutationem futuram gloriam bonam circa e. p. p. — 24. Vett. ll. et edd.: infirmitate. — 24. C. Par., Vig. C.: hortabatur. — 26. «Et post alia, in eodem libro idem Th. ex persona Christi quasi respondentis ad Petrum dicentem Christo de passione crucis, Propitius tibi domine, non erit tibi istud (Matth. 16, 22), ita intulit.» — 26. Vett. ll.: satanas. — 28. C. Par.: indecenter.

rimentum mortis pro plurimis bonis futuris, in quibus et ipse fuero, et per me omnes: ne mihi animum laedas, neque turbes tamquam confusione dignum fugere admonens mortis experimentum.

Quod enim dictum est: Ducebatur a spiritu, aperte hoc significat, quod ab eo regebatur, ab eo ad virtutem propositorum confortabatur, ab eo ad haec quae oportebat ducebatur, ab eo, quod decebat, docebatur, ab eo cogitationibus corroborabatur, ut ad tantum certamen sufficeret, sicut et beatus dicit Paulus: quicumque enim spiritu Dei aguntur, hi sunt filii Dei, duci spiritu dicens illos, qui ab eo gubernantur, ab eo docentur, ab eo ad melius constituuntur, ab eo competentium doctrinam accipiunt. Cum dixisset autem evangelista, quod Spiritu Sancto plenus regressus est a Jordane, aperte demonstravit, quod hujus causa Spiritus Sancti habitationem in baptismate suscepit, ut inde propositam caperet virtutem. Unde et ad certamen illud, quod pro nobis erat ad diabolum effecturus, Spiritu ducebatur.

Dicant igitur nobis omnium sapientissimi: si pro sensu domino Christo, qui est secundum carnem deitas facta esset, sicut dicunt, quid sancti Spiritus cooperatione ad haec Christus indigebat? Nec enim unigeniti deitas Spiritu indigebat ad justificationem, Spiritu indigebat ad vincendum diabolum, Spiritu indigebat ad operanda miracula, Spiritu indigebat ut doceretur ea quae decebat peragere, Spiritu indigebat ut immaculatus appareret. Si enim pro sensu quidem deitas, sufficiebat autem ad omnia ejus virtus, necesse erat inde omnia fieri, ut superflua esset Sancti Spiritus habitatio. Sed nunc unctum esse dicit ipsum Spiritu, et habitasse in eo Spiritum, et ad omnia adjuvisse proposita, et doctrinam inde ipsum accepisse et virtutem, et inde impetrasse justificationem, et inde immaculatum factum esse.

Istum igitur virum in quo statuit omnium facere judicium, ad fidem futurorum cum resuscitasset eum ex mortuis et judicem omnium demonstrasset secundum beati Pauli vocem, merito unitate ad se ipsum dignatus est et per conjunctionem ad se factam talium participem fecit, ut et adorationis communionem

---

1. Vett ll. et edd.: futurae. — 4. «Et post alia.» — 4. Mtth. 4, 1. — 7. Vig. C.: ut intantum. — 8. Rom. 8, 14. — 11. Vett. ll., Vig. C.: ab. — 11. Luc. 4, 1. — 12. Vett. ll., Vig. C.: sancti spiritus. — 12. C. Bellov. et edd. vet.: ad proposita, c. Par.: ad propositam. — 15. «Et post alia.» — 23. Vett. ll. et edd.: adjutasse. — 26. «Ejusdem Th. ex tertio libro contra impium Apollinarium.» — 28. Act. 17, 31. — 28. Vig. C.: meriti. — 29. Vett. ll. et edd.: participem eum. — 29. C. Par.: adorationem communione.

haberet, omnibus quidem divinae naturae debitam adorationem reddentibus, comprehendentibus autem adoratione et illum quem inseparabiliter scit sibi conjunctum; ex quo manifestum est, quod ad majora eum perduxit.

Ἐγὼ μὲν ὃν ὁρᾶτε δύναμαι μὲν ποιεῖν οὐδὲν κατὰ τὴν οἰκείαν φύσιν ἄτε ἄνθρωπος ὤν, ἐργάζομαι δὲ, ἐπειδὴ ἐν ἐμοὶ μένων ὁ πατὴρ ἅπαντα ποιεῖ. Ἐπειδὴ γὰρ ἐγώ τε φησὶν ἐν τῷ πατρὶ, καὶ ὁ πατὴρ ἐν ἐμοὶ, θεὸς δὲ λόγος ἐν ἐμοὶ ὁ τοῦ θεοῦ μονογενὴς, δῆλον ὅτι καὶ πατὴρ σὺν αὐτῷ ἐν ἐμοί τε μένων καὶ ἔργα ποιῶν. Καὶ θαυμαστόν γε οὐδὲν ἐπὶ τοῦ Χριστοῦ τοῦτο νομίζειν, σαφῶς αὐτοῦ περὶ τῶν λοιπῶν λέγοντος ἀνθρώπων, ὁ ἀγαπῶν με τὸν λόγον μου τηρήσει, καὶ ὁ πατήρ μου ἀγαπήσει αὐτὸν καὶ πρὸς αὐτὸν ἐλευσόμεθα, καὶ μονὴν παρ' αὐτῷ ποιήσομεν· εἰ γὰρ παρ' ἑκάστῳ τῶν τοιούτων ὅ τε πατὴρ καὶ ὁ υἱὸς τὴν μονὴν ποιοῦνται, τί θαυμαστὸν εἰ ἐν τῷ κατὰ σάρκα δεσπότῃ Χριστῷ ἄμφω κατὰ ταὐτὸν νομίζοιντο μένειν, τῆς κατὰ τὴν οὐσίαν κοινωνίας προσιεμένης ὡς εἰκὸς καὶ τὴν τῆς μονῆς κοινωνίαν;

Ita et animam, utpote humanam et immortalem constitutam et sensus participem prius accipiens et per resurrectionem in immutabilitatem constituens, sic et nobis eorumdem istorum per resurrectionem praebuit communionem. Ideo ante resurrectionem ex mortuis increpat quidem Petrum ut suis eum vocibus scandalizantem, et in magna trepidatione per tempus passionis constitutus apparitione angeli indiget, confortantis eum ad patientiam et tolerantiam imminentium malorum: post resurrectionem autem ex mortuis et in caelos ascensum impassibilis factus et immutabilis omnino et ad dexteram sedens Dei judex est universi orbis terrarum, utpote in eo divina natura faciente judicium.

Sic igitur et hic, sapientissime omnium, habere nos docet Christi sensum, ut Sanctum Spiritum habentes, illum qui sensus Christo aliquam virtutem adimplebat, prudentiam ei praestans ad omnia quae agenda erant, sicut et in praecedentibus

---

3. Vig. C.: perduxerit. — 4. Hoc fragm. legitur graece ap. Leont. l. c. p. 310. («*ἐκ τῆς αὐτῆς πραγματείας (κατὰ Ἀπολιναρίου) λόγου γ. ὡς ἐκ προσώπου τοῦ Χριστοῦ οὕτως λέγει.*») et in Justin. ep. l. c. p. 600. (*ἐν τῷ τρίτῳ κ. Ἀ. λ. ὡς ἐκ προσώπου τοῦ Χριστοῦ λέγει.*), latine in Act. C. C. II. IV. 10. («et post alia.»), Vig. C. 10 et ex parte in Pel. ep. — 5. Joh. 14, 10. — 7. Leont.: *δηλονοτὶ*. Lat.: certum est. — 11. Justin.: *ποιήσωμεν*. Joh. 14, 23. — 14. Leont.: *μετοχῆς*. Lat.: mansionis. — 15. Sequentia duo fragm. continent Act. C. C. II. IV. 11. 12. («Et post alia.»), Vig. C. 11. 12., nonnulla eorum Pelag. ep. — 16. C. Par.: res. immutabilem, c. Bellov. om. v. in. — 18. Vig. C.: autem ante. — 20. C. Par.: et ad. — 21. C. Par.: coelis, c. Bellov.: coelo. — 22. C. Par., Vig. C.: Dei sedens. — 22. Vett. ll., Vig. C.: universi est. — 24. C. Par: Si. — 24. Libri prave: sapientissimo, vel sapientissimum. — 24. Sic C. Par. Vulgo: doces. — 25. Vig. C.: sensui Christi. — 25. C Par.: aliquando virt. — 26. Vig. C.: ejus praest.

demonstravimus, quod ab ipso quidem in eremum ad certamina quae contra diabolum erant ducebatur, unctione autem illius et scientiam et vim eorum, quae agenda erant accipiebat et illius particeps factus non solum miracula faciebat, sed etiam quomodo uti oportebat miraculis sciebat subtiliter, ut notam quidem faceret gentibus pietatem, pateretur autem laborantium infirmitates et sic ad effectum suam voluntatem educeret: et justificabatur inde et immaculatus ostendebatur, sive separatione pejorum sive custodia meliorum, sive etiam paulatim ad meliora profectibus.

Manifestum est enim, quod Samosatenus Paullus episcopus quidem fuit Antiochenae ecclesiae Domini Dei et Theodoti autem et Artemonis errore aegrotans, qui purum hominem dixerunt esse Dominum Jesum Christum, non eum cognoscentes Deum Verbum et in substantia propria filium Dei ante saecula ex Deo patre aeterno exstantem.

Ex libro quarto. Quoniam autem et iuxta nos homo dicitur ex anima et corpore constare, et duas quidem has dicimus naturas, animam et corpus, unum vero hominem ex ambobus compositum, ut conservemus unum esse utrumque, oportet confundere naturas, et reconvertentes dicere, quoniam anima caro est et caro anima. Et quoniam illa quidem immortalis est et rationalis, caro vero mortalis et irrationalis, reconvertentes diceremus, quia immortalis est mortalis, et mortalis immortalis: et rationalis irrationalis, et irrationalis rationalis. Sed neque ex divina scriptura hoc edocti sumus, o sapientissime omnium, neque alius quisquam hoc dicit usque in hodiernum diem eorum qui sanam humanam habent mentem praeter vos, qui per omnia estis dementes, qui dispensationem quae propter nos facta est auferentes ablatione adsumptionis mentis in ipsam mentem judicium recepistis, totius insipientiae plena loquentes et cum multa inreverentia leges constituentes. Quaecumque enim secundum aliquid discreta secundum aliquid acceperunt unitatem, servant suam, qua discreta sunt incolumem rationem, et unitatem integram habent. Unum est aliquid natura sicuti filius et pater: manet autem personarum discretio, essentia quidem inseparabiliter exsistente una, personae propriam habent discretionem, ut neque pater dicatur filius, neque filius

---

2. C. Par.: conjunctionem. Vig. C.: unctionem. — 2. Sic Vig. C. Reliqui ll. om. et ante vim. — 6. Vig. C. educeret. — 7. Vig. C.: reparatione. Sic etiam Pel. ep. omissa v. pejorum 9. Haec. praebet Facundus pro def. trium capitulor. 3, 2. («Item in opere, quod contra Apolinarem edidit, tertio libro —»). — 10. Libri: Theodori. — 11. C. Veron.: qui primi purum. — 14. V. Fac. 9, 4. «in quarto adversus Apolinarem l.» — 19. C. Veron.: dicamus. — 24. Ita c. Ver. Absone vulgo: facta est ab oratione ads.

pater. Similiter etsi natura quaedam diversa sunt, secundum aliud vero adunari contigerit ea, neque naturalem perdunt divisionem, et unitatem propriam habent, sicut anima adunata est corpori et unus ex ambobus effectus est homo. Manet naturarum divisio: alia quidem anima est, alia vero caro: et illud quidem immortale est, illud autem mortale, et illud quidem rationale est, illud autem irrationale. Unus autem homo utrumque: alterutrum vero in se ipso homo numquam dicitur absolute et proprie, nisi forte cum aliquo additamento, sicut interior homo et exterior homo, non absolute homo, sed interior et exterior, ut appareat aliud quidem interius hominis, aliud vero exterius. Ita et in Domino Christo dicimus, o mirabilis, quoniam in forma Dei exstans forma servi, neque adsumens quod adsumtum est, neque quod adsumtum est adsumens. Unitas autem adsumti circa adsumentem inseparabilis est, secundum nullum modum incidi valens.

Δεδωκέναι σοι τινὰς τῶν ἡμετέρων εἶπας τὰ οὐκ ἄν ποτε δοθέντα παρά τινος τῶν τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἀντέχεσθαι δόξης ἐσπουδακότων· ἐπυνθανόμεθα γάρ, εἰ τὸν θεὸν λόγον ὁμολογοῦσιν ἄνθρωπον γεγενῆσθαι, εἰπὼν ἐπήγαγες ἐδίδοσαν. Καὶ τίς ἄν ἔχων νοῦν ἄνθρωπον εἴποι τὸν θεὸν γεγενῆσθαι λόγον, ὡς ὑμεῖς φατὲ, εἰ μὴ ἄρα τὴν αὐτὴν ὑμῖν πρότερον νοσήσειεν ἄνοιαν; Ἡμεῖς γὰρ εἰληφέναι μὲν ἄνθρωπον τὸν θεὸν λόγον καὶ σφόδρα φαμὲν, γεγενῆσθαι δὲ ἄνθρωπον καθ' ὑμᾶς οὐκ ἄν ποτε εἰπεῖν ἀνασχοίμεθα.

Ὁ πρὸ αἰώνων φησὶν γέγονεν ἐπ' ἐσχάτων, πάλιν ὡς τινῶν δεδωκότων καὶ τοῦτο λέγων, οὐδενὸς ἄν τῶν εὐσεβεῖν ἐσπουδακότων ταύτην ἑλομένου νοσῆσαι τὴν ἄνοιαν, ὥστε τὸν πρὸ αἰώνων εἰπεῖν ἐπ' ἐσχάτων γεγενῆσθαι. Et ex his infert, quod necesse est et hoc quod in ultimis est, ante saecula esse, et accusat eos qui non omnia similiter cum obversione dicunt, quasi his qui unum esse filium confitentur, necessitatem habentibus cum obversione omnia dicere. Et quis non beatificet vestram dementiam? Quis autem non optet tales impetrare doctores, tantam confusionem rationi pietatis introducentes, ut dicerent, quod

---

13. Cf. Leont. l. c. p. 309. «ἐκ τοῦ δ' λόγου τῶν κατὰ Ἀπ. αὐτῷ γραφέντων.» et Just. ep. l. c. p. 597. «ἐν τῷ τετάρτῳ λ.» — 13. V. *ποτε* addit Just. ep. — 15. Leont.: *εἴ πως*. — 17. Leont.: *νοσήσει*. — 18. Just. ep. om. v. *μὲν*, Leont. v. *ἄνθρωπον*. — 20. Haec graece ex parte leguntur ap. Leont. l. c. p. 310. («ἐκ τῆς πραγματείας λόγου δ.» «καὶ μεθ' ἕτερα.») et in Justin. ep. l. c. p. 600. («ἐν τῷ κ. Ἀπ. τετάρτῳ λ.» «καὶ μεθ' ἕτερα.»), latine integra in Act. C. C. II. IV. 8. («Ej. Th. ex quarto l. c. impium Ap.») et in Vig. C. 8. — 20. V. *φησὶν* addit Justin. ep. Lat.: dicit. — 21. Leont.: *τοῦτο λεγόντων*. — 21. Just. ep. addit v. *ἄν*. — 21. Leont.: *ἑλομένων*. — 22. C. Bellov., edd. vett.: Et his, c. Par.: Et in his. — 24. C. Par.: obversatione. Neque obversio, neque obversatio alias me legere memini. Graece *ἀντιστροφή* scriptum erat. — 25. Vig. C.: hi — habeant.

hoc quod ante saecula est, factum est in ultimis, et hoc alienarent sua natura et ad deterius deducerent, deinde obverterent, quod et hoc quod est in ultimis, ante saecula est: cum oporteret forte dicere, quod qui ante saecula erat, assumpsit hunc qui in ultimis erat, secundum beati Pauli vocem. *Οὐκοῦν τοῖς ὑμετέροις ἑπόμενοι νόμοις, καὶ τὴν ὑπὸ τῆς σῆς ἀγχινοίας νομοθετουμένην ἀντιστροφὴν, μᾶλλον δὲ καταστροφὴν δεξάμενοι, φέρε δὴ πάντα εἰς ταὐτὸν συγχέωμεν, καὶ μηδεμία λοιπὸν ἔστω διάκρισις, μὴ θεοῦ μορφῆς, μὴ δούλου μορφῆς, μὴ ναοῦ ληφθέντος, μὴ τοῦ ἐνοικοῦντος ἐν τῷ ναῷ, μὴ τοῦ λυθέντος, μὴ τοῦ ἐγείραντος, μὴ τοῦ τελειωθέντος ἐν πάθεσι, μὴ τοῦ τελειώσαντος, μὴ τοῦ μνημονευθέντος, μὴ τοῦ μνημονεύσαντος, μὴ τοῦ ἐπισκεφθέντος, μὴ τοῦ ἐπισκεψαμένου, μὴ τοῦ βραχύ τι παρ' ἀγγέλους ἠλαττωμένου, μὴ τοῦ ἐλαττώσαντος, μὴ τοῦ δόξῃ καὶ τιμῇ ἐστεφανωμένου, μὴ τοῦ στεφανώσαντος, μὴ τοῦ καταστάντος ἐπὶ τὰ ἔργα τῶν χειρῶν τοῦ θεοῦ, μὴ τοῦ καταστήσαντος, μὴ τοῦ λαβόντος αὐτὰ ἐν ὑποταγῇ, μὴ τοῦ δόντος τὴν ὑποταγήν.*

Τὸν δὲ ἄνθρωπον περὶ οὗ ταῦτα φησὶν ὁ προφήτης, σαφῶς ὁ μακάριος δηλοῖ Παῦλος, τὸν ὑπὸ τοῦ μονογενοῦς εἰλημμένον ἄνθρωπον εἶναι. Εἰρηκὼς γὰρ ὅτι διεμαρτύρατο δέ πού τις λέγων· τί ἐστιν ἄνθρωπος ὅτι μιμνήσκῃ αὐτοῦ, ἢ υἱὸς ἀνθρώπου, ὅτι ἐπισκέπτῃ αὐτόν; ἠλάττωσας αὐτὸν βραχύ τι παρ' ἀγγέλους, δόξῃ καὶ τιμῇ ἐστεφάνωσας αὐτόν, καὶ κατέστησας αὐτὸν ἐπὶ τὰ ἔργα τῶν χειρῶν σου, πάντα ὑπέταξας ὑποκάτω τῶν ποδῶν αὐτοῦ, ἐπάγει· τὸν δὲ βραχύ τι παρ' ἀγγέλους ἠλαττωμένον βλέπομεν Ἰησοῦν διὰ τὸ πάθημα τοῦ θανάτου, δόξῃ καὶ τιμῇ ἐστεφανωμένον, σαφῶς δεικνὺς ὅτι Ἰησοῦς ἄνθρωπος, περὶ οὗ ὁ μακάριος Δαβὶδ φησὶν ἐκπληττόμενος, ὅτι ἡ θεῖα φύσις ἠνέσχετό τε αὐτοῦ ποιήσασθαι μνήμην, καὶ δὴ καὶ ἐπισκέψεως ἀξιῶσαι οἰκείας, βραχὺ μέντοι παρὰ τοὺς ἀγγέλους αὐτὸν ἐλαττῶσαι, τὸ γεύσασθαι ποιῆσαι θανάτου, δόξῃ δὲ αὐτὸν καὶ τιμῇ πάσῃ περιβαλεῖν, ὥστε καὶ κύριον αὐτὸν ἀποφῆναι τῶν ἁπάντων διὰ τῆς πρὸς ἑαυτὸν συναφείας.

Διὰ τοῦτο τοίνυν τὴν μὲν διαφορὰν τοῦ τε θεοῦ λόγου καὶ τοῦ ἀναληφθέντος ἀνθρώπου τοσαύτην ἡμῖν δείκνυσιν ὁ ψαλμός· διῃρημένα δὲ ταῦτα ἐν τῇ καινῇ

---

3. Vig. C.: quia quod. — 6. Leont.: *εἰς αὐτὸν*. Lat.: simul. — 11. Just. ep.: *ἐλαττωθέντος*. — 12. Just. ep.: *στεφανωθέντος*. — 13. V. *τοῦ θεοῦ μὴ* om. Leont. — 14. Leont.: *δώσαντος*. — 15. V. Leont. l. c. p. 311. (*ἐκ τοῦ δ λ. τῶν κ. Ἀπ.*) et Justin. ep. l. c. p. 609. (*ἐν τῷ τετάρτῳ λ. τῷ κατὰ Ἀπ.*) — 23. Just. ep.: *φησι Δαβὶδ*. — 24. Just. ep.: *ἀξιώσασα*. 24. Just. ep.: *μέν τι*. — 26. V. *αὐτὸν* om. Just. ep. — 28. Haec graece inveniuntur ap. Leont. l. c. p. 311. («*ἐκ τῆς ἑρμηνείας τοῦ η ψαλμοῦ.*») et in Justin. ep. l. c. p. 612. («*ἐν τῇ ἑρμ. τ. ὀγδόου ψ.*»), latine in Act. C. C. II. IV. 19. («Ejusd. ex interpretatione octavi ps.») et in Vig. C. 20. Ceterum haec ex commentario in Psalmos sumpta esse noli existimare. —

διαθήκη εὑρίσκεται, τοῦ μὲν κυρίου ἐφ' ἑαυτὸν λαμβάνοντος τὰ πρότερα τοῦ ψαλμοῦ, ἐν οἷς ποιητήν τε αὐτὸν εἶναί φησι τῆς κτίσεως, καὶ ἐπηρμένην ἔχειν ὑπεράνω τῶν οὐρανῶν τὴν μεγαλοπρέπειαν, καὶ τεθαυμαστῶσθαι ἐν πάσῃ τῇ γῇ, τοῦ δὲ ἀποστόλου τὰ δεύτερα τὰ περὶ τοῦ ἀνθρώπου τοῦ τῆς τοσαύτης εὐεργεσίας καταξιωθέντος ἐπὶ τοῦ Ἰησοῦ λαμβάνοντος. Πῶς οὐ πρόδηλον, ὅτι ἕτερον μὲν ἡμᾶς ἡ θεῖα γραφὴ διδάσκει σαφῶς εἶναι τὸν θεὸν λόγον, ἕτερον δὲ τὸν ἄνθρωπον; πολλήν τε αὐτῶν οὖσαν δείκνυσιν ἡμῖν τὴν διαφοράν; Ὁ μὲν γὰρ μνημονεύει, ὁ δὲ τῆς μνήμης καταξιοῦται· καὶ ὁ μὲν ἐπισκέπτεται, ὁ δὲ καὶ ταύτης ἀξιούμενος μακαρίζεται· καὶ ὁ μὲν εὐεργετῶν ἐλαττοῖ βραχύ τι παρ' ἀγγέλους, ὁ δὲ εὐεργετεῖται καὶ ἐπὶ τῇ τοιαύτῃ ἐλαττώσει· καὶ ὁ μὲν δόξῃ καὶ τιμῇ στεφανοῖ, ὁ δὲ στεφανοῦται καὶ ἐπὶ τούτοις μακαρίζεται· καὶ ὁ μὲν κατέστησεν αὐτὸν ἐπὶ πάντα τὰ ἔργα τῶν χειρῶν αὐτοῦ, καὶ πάντα ὑπέταξεν ὑποκάτω τῶν ποδῶν αὐτοῦ, ὁ δὲ κατηξιώθη τοῦ δεσπόζειν τούτων, ὧν πρότερον οὐκ εἶχεν τὴν ἐξουσίαν.

Αὐτάρκως δὴ τὸ διάφορον τῶν φύσεων ἡμῖν ὑποδείκνυσι διὰ τούτων, εἴγε τὸν μὲν ἐκπλήττεται ὡς δι' ὑπερβολὴν φιλανθρωπίας ἑλόμενον μνήμην τε καὶ ἐπίσκεψιν ποιήσασθαι τοῦ οὕτως εὐτελοῦς, τὸν δὲ μακαριστὸν ἡγεῖται ὡς τοιούτων ἠξιωμένον. Ἀλλὰ γὰρ οὕτω μὲν τήν τε διαίρεσιν τῶν φύσεων ποιεῖται, καὶ μὴν καὶ τὴν διαφορὰν τῆς τε τοῦ λαβόντος φύσεως καὶ τῆς τοῦ ληφθέντος ἡμῖν ὑποδείκνυσιν ἡ θεία γραφή· φροντίζουσα δὲ τοῦ καὶ τὴν ἕνωσιν ἡμῖν ὑποδεικνῦναι, ἣ τῷ ληφθέντι προσγέγονεν, λέγει πολλάκις καθ' ἕνωσιν τὰ ἑκάτερα τῶν φύσεων ἰδιαζόντως προσόντα, ὡς ἂν τὴν πρὸς τὸν λαβόντα ἕνωσιν τοῦ ληφθέντος ἡμῖν παραδηλώσειεν ὅσα τε τούτῳ ἐκ τῆς πρὸς ἐκεῖνον γέγονεν συναφείας.

Ex libro quinto. Quando naturas quisque discernit, alterum et alterum necessario invenit, et huic rei neque ipsos puto repugnare, quia alterum Deus Verbum natura, alterum autem quod adsumtum est, quidquid illud sit, concedatur: hoc interim item persona idem ipse invenitur, nequaquam confusis naturis, sed propter adunationem, quae facta est, adsumti ad adsumentem. Si enim integre conceditur hoc alterum esse ab illo natura, et manifestum quia aequale non est quod adsumtum est adsumenti, neque simile hoc illi, neque idem quod

---

2. V. φησὶ om. Leont., ut paulo post τῶν οὐρανῶν. — 3. Lat.: mirificari. — 4. V. τὰ ante περὶ om. Leont. — 4. V. τοῦ ante τῆς om. Just. ep. — 5. Leont.: ἀξιωθέντος, ut in fine ἠξιώθη. Deinde om. v. ἐπὶ. — 8. V. τῆς μν. — ἐπισκ. ὁ δὲ om. Leont. — 14. Justiniani ep. l. c. p. 621. «— Θ. — ἐν τῷ τετάρτῳ λόγῳ τῶν κατὰ Ἀπολιναρίου —.» — 15. Ed.: τὸ μὲν. — 16. Respicit ad Hebr. 2,6 ss. Ed.: ἠξιωμένων. — 21. Ed.: πρὸς ὄντα. — 23. Cf. Facund. 9, 3. («— quinto de incarnatione libro capitulo LII. adversus Apolinaristas et Arrianos interrogantes utrum alter et alter, an idem ipse —»).

adsumtum est adsumenti: manifestum quia idem ipse invenietur adunatione personae. Sic ergo oportuit dividere quae circa Christum sunt: istis enim divisionibus contrarium nihil est, haec enim multam etiam cum divinis litteris consonantiam habent. Sic neque naturarum confusio fiet, neque personae quaedam prava divisio. Maneat enim et naturarum ratio inconfusa, et indivisa cognoscatur esse persona. Illud quidem proprietate naturae, diviso quod adsumtum est ab adsumente: illud autem adunatione personae in una appellatione totius considerata sive adsumentis sive etiam adsumti natura, et veluti sic dicam in filii appellatione simul et Deum Verbum appellamus, et adsumtam naturam, quaecumque illa sit, consignificamus propter adunationem quam ad illum habet.

Ex libro sexto. Si ergo hominem dicentes Christum hominicolae vocari iuste eis videmur, hoc ante quam nos diceremus scriptura docuit omnes homines per ea quibus hominem vocare non recusat, sicut superius in plerisque locis vocari hoc nomine Christum ostendimus. Sed hominem, inquiunt, purum dicentes esse Christum hominicolas oportet vocari: hoc jam apertum mendacium est: siquidem hoc dicere voluerunt. Nullus enim aliquando haec nos dicere audivit: et puto neque istos suscipere posse mentiri mendacium tam apertum: non quia non cognate se habeant ad mendacium, sed quia redargui se posse facillime vident, quamquam si minus quis curet, et hoc forsitan contingat. Nos enim haec dicere, id est unigeniti negare divinitatem, summae furiae esse arbitramur, aut quid jam restat cur ab haereticis separemur? cuius rei gratia et tales et tantas persecutiones sustinemus? aut quis ignorat semper adversum nos ab haereticis bellum agi? omne metallum, et omne locum desertum repletum est ex nostris hominibus propter doctrinam pietatis.

Haec autem omnia quando beatus Meletius sustinuit primus, et cum illo deinde multi per provincias et civitates et loca ab haereticis, cuius rei gratia? nonne quia Dominum Christum verum confitebantur? nonne quia verum praedicabant filium Dei, de essentia paterna genitum, semper simul exstantem cum generante

---

11. V. Facund. 9, 3. («— rursus sexto ejusdem operis libro capitulo LIV. adversus eosdem Apolinaristas, qui nos videri volunt hominicolas [i. e. ἀνθρωπολάτρας.] —.») — 17. Sic c. Ver. Edd.: cognite. — 19. C. Veron.: minus eis, edd.: minus ejus. — 22. C. Veron.: sustinuimus. Utra lectio genuina dictu est difficile. Respicit ad tumultus, quos Antiochiae excitavit schisma Meletianum et quaeritur utrum hi cum scriberet sopiti essent, an vero minus. Nondum, ut ego quidem existimo v. Theodoret. h. e. 5,35. — 23. Edd.: omnem. Paulo post Fac.: propterea dicit metalla et omne locum desertum replevisse. — 15. Fac.: «Et post aliquanta. Haec autem inquit—.»

patre, addentes etiam de Spiritu sancto piam confessionem? Qualiter itaque, qui tanta propter hanc confessionem passi sumus, calumniam pati ab ipsis possumus, veluti hominem purum dicentes, rebus ipsis hanc calumniam manifestam redarguentibus?

Ἐκ τοῦ λόγου ξ. Εἰ γὰρ μάθωμεν ὅπως ἡ ἐνοίκησις γίνεται, εἰσόμεθα καὶ τὸν τρόπον καὶ τίς ἡ τοῦ τρόπου διαφορά. Τὴν τοίνυν ἐνοίκησιν οἱ μὲν οὐσίᾳ γεγενῆσθαι ἀπεφήναντο, ἕτεροι δὲ ἐνεργείᾳ· ἐξεταξέσθω τοίνυν εἴ τι τούτων ἔστιν ἀληθές. Καὶ πρότερον ἡμῖν ἐκεῖνο ὁμολογείσθω, πότερον πᾶσιν ἐνοικεῖ, ἢ μή· ἀλλ' ὅτι μὲν οὐ πᾶσι, δῆλον. Τοῦτο γὰρ ὥσπερ τι ἐξαίρετον τοῖς ἁγίοις ὁ θεὸς ὑπισχνεῖται, ἢ ὅλως τούτοις, οὓς ἀνακεῖσθαι αὐτῷ ἐθέλοι· ἢ τί ποτε ἄρα ὑπισχνεῖτο λέγων τὸ· ἐνοικήσω ἐν αὐτοῖς καὶ ἐμπεριπατήσω, καὶ ἔσομαι αὐτῶν θεὸς, καὶ αὐτοὶ ἔσονταί μοι λαὸς, ὥς τι χαριούμενος αὐτοῖς ἐξαίρετον, εἴπερ δὲ τούτου πάντες κοινῇ μετέχουσιν ἄνθρωποι; Οὐκοῦν εἰ μὴ πᾶσιν ἐνοικεῖ, τοῦτο γὰρ δῆλον, οὐ λέγω τοῖς οὖσι μόνον, ἀλλ' οὐδὲ ἀνθρώποις, ἰδιάζοντά τινα δεῖ εἶναι τὸν λόγον τῆς ἐνοικήσεως, καθ' ὃν ἐκείνοις πάρεστι μόνον, οἷς ἂν ἐνοικεῖν λέγηται. Οὐσίᾳ μὲν οὖν λέγειν ἐνοικεῖν τὸν θεὸν, τῶν ἀπρεπεστάτων ἐστίν· ἢ γὰρ ἀνάγκη τούτοις μόνοις αὐτοῦ τὴν οὐσίαν περιγράφειν, οἷς ἂν ἐνοικεῖν λέγηται, καὶ ἔσται τῶν ἄλλων ἁπάντων ἐκτὸς, ὅπερ ἄτοπον εἰπεῖν ἐπὶ τῆς ἀπείρου φύσεως τῆς ἁπανταχοῦ παρούσης καὶ οὐδενὶ τόπῳ περιγραφομένης, ἢ λέγοντας ἁπανταχοῦ παρεῖναι τὸν θεὸν τῷ λόγῳ τῆς οὐσίας, ἅπασιν αὐτοῦ μεταδιδόναι καὶ τῆς ἐνοικήσεως, οὐκέτι μόνον ἀνθρώποις, ἀλλὰ καὶ ἀλόγοις, ἤδη καὶ τοῖς ἀψύχοις, εἴπερ οὐσίᾳ τὴν ἐνοίκησιν αὐτῶν ποιεῖσθαι φήσομεν. Ἀμφότερα δὲ ταῦτα ἀπρεπῆ δηλονότι· τό τε γὰρ ἅπασιν ἐνοικεῖν λέγειν τὸν θεὸν, τῶν ἀτόπων ἀντικρὺς ὡμολόγηται, καὶ τὸ τὴν οὐσίαν αὐτῷ περιγράφειν, ἀπρεπές· οὐκοῦν οὐσίᾳ τὴν ἐνοίκησιν λέγειν γίνεσθαι, τῶν εὐηθεστάτων ἂν εἴη. Τὸ δ' αὐτὸ ἄν τις εἴποι καὶ ἐπὶ τῆς ἐνεργείας· ἢ γὰρ ἀνάγκη πάλιν αὐτῷ τὴν ἐνέργειαν τούτοις περιγράφειν μόνοις, καὶ ποῦ

---

5. Haec exhibet Leontius l. c. p. 300 ss. «Θ. ἐκ τοῦ κατὰ ἐνανθρωπήσεως τοῦ κυρ. ἡμῶν Ἰ. Χ. λόγου ξ». Κατὰ per contemptum dicit L., ut de libris contra Eunomium (Mai. l. l. VI. p. 299.) — τά τε ὑπὲρ Εὐνομίου κατὰ Βασιλείου τοῦ πάνυ, οὕτω γὰρ ἐγὼ καλῶ τὴν πάσης κατηγορίας μεστὴν ὑπὲρ αὐτοῦ ἀπολογίαν, —. et l. l. memorat Theodori τὴν κατὰ τοῦ Ἰωβ βίβλον. Cyrill. Alex. Op. ed. Aubert. V. 2. epist. p. 198 — ἐγκύψας τοῖς Θεοδώρου κ. Διοδώρου βιβλίοις, οἷς γεγράφασιν οὐ περὶ τῆς σαρκώσεως μᾶλλον τοῦ μονογενοῦς, ἀλλὰ κατὰ τῆς σαρκώσεως, ἐπελεξάμην τινὰ τῶν κεφαλαίων. — 12. II Corr. 6, 16. — 13. Ed.: παρέντες κοινῇ. Versio lat. in Galland. bibl. vett. patr. T. XII. p. 691: omnes homines communiter. — 15. Ed.: λέγεται. — 17. Ed.: περιβλέπειν. Versio lat.: in his solis — includere. — 19. Ed.: λέγοντα.—Versio lat.: aut si dicant. — 20. Animo repete ex superioribus ἀνάγκη. Versio lat.: necesse erit — communicare. — 24. Versio lat.: non decet, immo impium est. — 26. Versio lat.: solis (in quibus scilicet inhabitat).

στήσεται ἡμῖν ὁ λόγος, ὁ του πάντων προνοεῖν τὸν θεὸν καὶ ἅπαντα διοικεῖν καὶ ἐν πᾶσιν αὐτὸν ἐνεργεῖν τὰ προσήκοντα; ἢ πᾶσιν αὐτοῦ τῆς ἐνεργείας μεταδιδόντες, ὅπερ οὖν πρέπον τε καὶ ἀκόλουθον, ἅπαντα γὰρ ὑπ' αὐτοῦ δυναμοῦται πρὸς τὸ συνεστάναι τε ἕκαστον καὶ κατὰ τὴν οἰκείαν φύσιν ἐνεργεῖν, πᾶσιν αὐτὸν ἐνοικεῖν ἐροῦμεν. Οὐκοῦν οὔτε οὐσίᾳ λέγειν, οὔτε μὴν ἐνεργείᾳ οἷόν τε ποιεῖσθαι τὸν θεὸν τὴν ἐνοίκησιν. Τί οὖν ἄρα ὑπολείπεται; τίνι χρησόμεθα λόγῳ, ὃς ἐπὶ τούτων τὸ ἰδιάζον φανεῖται φυλασσόμενος; δῆλον οὖν ὡς εὐδοκίᾳ λέγειν γίνεσθαι τὴν ἐνοίκησιν προσήκει. Εὐδοκία δὲ λέγεται ἡ ἀρίστη καὶ καλλίστη θέλησις τοῦ θεοῦ, ἣν ἂν ποιήσεται ἀρεσθεὶς τοῖς ἀνακεῖσθαι αὐτῷ ἐσπουδακόσιν, ἀπὸ τοῦ εὖ καὶ καλὰ δοκεῖν αὐτῷ περὶ αὐτῶν, τούτου συνήθως ὑπὸ τῆς γραφῆς εἰλημμένου τε καὶ κειμένου παρ' αὐτῇ. Οὕτω γοῦν ὁ μακάριος Δαβὶδ φησὶν· οὐκ ἐν τῇ δυναστείᾳ τοῦ ἵππου θελήσει, οὐδὲ ἐν ταῖς κνήμαις τοῦ ἀνδρὸς εὐδοκήσει, εὐδοκεῖ κύριος ἐν τοῖς φοβουμένοις αὐτόν, καὶ ἐν τοῖς ἐλπίζουσιν ἐπὶ τὸ ἔλεος αὐτοῦ, τοῦτο λέγων ὅτι οὐχ ἑτέροις συμπράττειν δοκιμάζει, οὐδὲ ἑτέροις συνεργεῖν ἐθέλει, ἀλλὰ τούτοις φησὶ τοῖς φοβουμένοις αὐτόν, τούτους ποιεῖται περὶ πολλοῦ, τούτοις συνεργεῖν καὶ ἐπαμύνειν αὐτῷ δοκητόν. Οὕτω τοίνυν καὶ λέγειν προσῆκεν τὴν ἐνοίκησιν· ἄπειρος μὲν γὰρ ὢν καὶ ἀπερίγραφος τὴν φύσιν, πάρεστι τοῖς πᾶσι, τῇ δὲ εὐδοκίᾳ τῶν μὲν ἔστι μακρὰν, τῶν δὲ ἐγγύς· κατὰ γὰρ ταύτην τὴν ἔννοιαν λέγεται τὸ· ἐγγὺς κύριος τοῖς συντετριμμένοις τὴν καρδίαν καὶ τοὺς ταπεινοὺς τῷ πνεύματι σώσει, καὶ ἀλλαχοῦ· μὴ ἀποῤῥίψῃς με ἀπὸ τοῦ προσώπου σου καὶ τὸ πνεῦμα σου τὸ ἅγιον μὴ ἀντανέλῃς ἀπ' ἐμοῦ. Ἐγγύς τε γὰρ γίνεται τῇ διαθέσει τῶν ἀξίων ταύτης τῆς ἐγγύτητος, καὶ πόῤῥωθεν πάλιν τῶν ἁμαρτανόντων γίνεται, οὔτε τῇ φύσει χωριζόμενος, οὔτε ταύτῃ πλησιαίτερον καθιστάμενος, τῇ δὲ σχέσει τῆς γνώμης ἀμφότερα ἐργαζόμενος. Ὥσπερ τοίνυν τῇ εὐδοκίᾳ ἐγγύς τε καὶ μακρὰν γίνεται, πρόδηλον γὰρ ἐκ τῶν εἰρημένων, ὅ τί ποτε φαμὲν τὴν εὐδοκίαν, τούτου γε ἕνεκεν καὶ τὴν διάνοιαν τῆς προσηγορίας μετὰ πάσης ἐπελθόντες τῆς ἀκριβείας, οὕτω τῇ εὐδοκίᾳ καὶ τὴν ἐνοίκησιν ἀποτελεῖ, οὐκ ἐν τούτοις μὲν τὴν οὐσίαν περιγράφων ἢ τὴν ἐνέργειαν, τῶν δὲ λοιπῶν κεχωρισμένος, ἀλλὰ πᾶσι μὲν παρὼν τῇ οὐσίᾳ, κεχωρισμένος δὲ τῶν ἀναξίων τῇ σχέσει τῆς διαθέσεως. Οὕτω γὰρ αὐτῷ μειζόνως τὸ ἀπερίγραφον σώζεται, ὅταν φαίνηται μὴ ὡς ἀνάγκῃ τινὶ δουλεύων τῷ ἀπεριγράφῳ τῆς φύσεως. Εἰ μὲν γὰρ ἁπανταχοῦ παρὼν τῇ οὐσίᾳ παρείη καὶ τῇ εὐδοκίᾳ, ἑτέρως πάλιν ἀνάγκῃ δουλεύων εὑρίσκετο, οὐκέτι

---

5. V. *Οὐκοῦν — — — δοκεῖν αὐτῷ περὶ αὐτῶν* leguntur latine in Act. C. C. II. IV. 30. »Ejusd. ex septimo l. de inc. —.» — 7. Ed. om. v. *τὸ*. — 13. Ps. 147, 10. 11. — 20. Ps. 34, 18. — 21. Ed.: *ἀπανέλῃς*. — 21. Ps. 51, 11. — 32. V. *τῇ οὐσίᾳ παρ.* *καὶ* ego adjeci interpretem secutus: Si enim qui ubique adest substantia, adesset etiam beneplacito.

κατὰ γνώμην τὴν παρουσίαν ποιούμενος, ἀλλὰ τῷ ἀπείρῳ τῆς φύσεως καὶ τὴν γνώμην ἑπομένην ἔχων· ἐπειδὴ δὲ καὶ ἅπασι πάρεστι τῇ φύσει, καὶ κεχώρισται ὧν ἐθέλει τῇ γνώμῃ, οὐδὲν τῶν ἀναξίων ἀπὸ τοῦ παρεῖναι τὸν θεὸν ὠφελουμένων, ἀληθὲς αὐτῷ καὶ ἀκέραιον τὸ τῆς φύσεως ἀπερίγραφον διασώζεται. Οὕτω γοῦν τοῖς μὲν πάρεστι τῇ εὐδοκίᾳ, τῶν δὲ κεχώρισται, ὥσπερ ἂν εἰ τῇ οὐσίᾳ τῶν λοιπῶν χωριζόμενος, τούτοις συνῆν. Ὅνπερ τοίνυν τρόπον τῇ εὐδοκίᾳ ἡ ἐνοίκησις γίνεται, τὸν αὐτὸν τρόπον ἡ εὐδοκία καὶ τὸν τῆς ἐνοικήσεως τρόπον ἐναλλάττει. Ὁ γὰρ τὴν ἐνοίκησιν ἐργάζεται τοῦ θεοῦ, καὶ ὃ τὸν λόγῳ τῆς οὐσίας ἁπανταχοῦ παρόντα τισὶ καὶ σφόδρα εὐαριθμήτοις ἐκ τῶν ἁπάντων ἐνοικοῦντα γνωρίζει, εὐδοκίᾳ λέγω, τοῦτο πάντως καὶ τὸν τῆς ἐνοικήσεως τρόπον χαρακτηρίζει. Ὥσπερ γὰρ πᾶσι τῇ οὐσίᾳ παρὼν, οὐ πᾶσιν ἐνοικεῖν λέγεται, ἀλλὰ τούτοις οἷς ἂν τῇ εὐδοκίᾳ παρῇ, οὕτω κἂν ἐνοικεῖν λέγηται, οὐκ ἴσον τὸ τῆς ἐνοικήσεως πάντως εὑρίσκεται, ἀλλ' ἀκόλουθον ἔξει τῇ εὐδοκίᾳ καὶ τὸν τῆς ἐνοικήσεως τρόπον. Ὅταν τοίνυν ἢ ἐν τοῖς προφήταις ἢ ἐν τοῖς ἀποστόλοις, ἢ ὅλως ἐν τοῖς δικαίοις ἐνοικεῖν λέγηται, ὡς ἐν δικαίοις εὐδοκῶν ποιεῖται τὴν ἐνοίκησιν, ὡς ἐναρέτοις κατὰ τὸν τρόπον ἀρεσκόμενος· ἐν αὐτῷ μέντοι τὴν ἐνοίκησιν οὐχ οὕτω φαμὲν γεγενῆσθαι, μὴ γὰρ ἂν τοσοῦτο μανείημεν ποτὲ, ἀλλ' ὡς ἐν υἱῷ, οὕτω γὰρ εὐδοκήσας ἐνῴκησεν. Τί δέ ἐστιν τὸ ὡς ἐν υἱῷ; ὥστε ἐνοικήσας ὅλον μὲν ἑαυτῷ τὸν λαμβανόμενον ἥνωσεν, παρεσκεύασε δὲ αὐτὸν συμμετασχεῖν αὐτῷ πάσης τῆς τιμῆς, ἧς αὐτὸς ὁ ἐνοικῶν υἱὸς ὢν φύσει μετέχει, ὡς συντελεῖν μὲν εἰς ἓν πρόσωπον κατά γε τὴν πρὸς αὐτὸν ἕνωσιν, πάσης δὲ αὐτῷ κοινωνεῖν τῆς ἀρχῆς, οὕτω δὲ πάντα κατεργάζεσθαι ἐν αὐτῷ, ὡς καὶ τὴν τοῦ παντὸς κρίσιν τε καὶ ἐξέτασιν δι' αὐτοῦ τε καὶ τῆς αὐτοῦ παρουσίας ἐπιτελεῖν, τῆς διαφορᾶς ἐν τοῖς κατὰ τὴν φύσιν χαρακτηρίζουσι δηλονότι νοουμένης.

Cognosci autem personae unitatem, eo quod omnia per eum perficit: quae unitas facta est ex inhabitatione quae est secundum bonam voluntatem. Unde dicentes Filium Dei judicem venturum esse de caelis, simul hominis et Dei Verbi adventum intelligimus: non quod similiter ei Deus Verbum traducitur secundum naturam, sed quod bona voluntate unitas omni modo cum eo erit ubicumque fuerit, eo quod et omnia perficit per eum.

---

8 Ed.: ὃ τῷ. — 9. Ed.: γνωρίζειν. — 14. V. ἢ ἐν τ. προφ. scriptori restitui. Interpres: vel in prophetis. — 16. Intellige Christum. — 24. Ed.: δῆλον ὅτι. — 25. Haec, quae apud Leontium frustra quaesivi, huc fere pertinere videntur. Addunt ea Act. C. C. II. IV. 30 allatis iis quae supra p. 18 not. 5. memoravimus. («Et post alia.»). — 25. C. Par.: cognoscit. — 25. C. Bellov.: perfecit, c. Par.: fecit. — 29. C. Par.: naturam vestram. — 30. C. Bellov.: per eum perfecit, C. Par.: per eum fecit.

Ὥσπερ τοίνυν ἡμεῖς εἰ καὶ ἐν τῷ μέλλοντι τελείως ἐσόμεθα τῷ πνεύματι τό τε σῶμα καὶ τὴν ψυχὴν κυβερνώμενοι, ἀλλ' οὖν γε μερικήν τινα ἐντεῦθεν ὥσπερ ἀπαρχὴν ἔχομεν, καθ' ὃ καὶ βοηθούμενοι τῷ πνεύματι οὐχὶ κατακολουθεῖν τοῖς λογισμοῖς τῆς ψυχῆς ἀναγκαζόμεθα, οὕτω καὶ ὁ κύριος, εἰ καὶ μετὰ ταῦτα παντελῶς ἔσχεν ἐν αὐτῷ καθόλου τὸν θεὸν ἐνεργοῦντα λόγον, ἀχώριστον ἔχων πρὸς αὐτὸν πᾶσαν ἐνέργειαν, ἀλλ' οὖν γε καὶ πρὸ τούτου πλεῖστον ὅσον εἶχεν ἐπιτελοῦντα ἐν αὐτῷ τὰ πλεῖστα τῶν δεόντων, συγχωρούμενος μὲν τέως πρὸ τοῦ σταυροῦ διὰ τὴν χρείαν οἰκείᾳ προθέσει τὴν ὑπὲρ ἡμῶν ἀρετὴν πληροῦν, παρορμώμενος δὲ ὑπ' αὐτοῦ κἂν τούτοις καὶ ῥωννύμενος πρὸς τὴν παντελῆ τῶν προσηκόντων ἐκπλήρωσιν. Ἔσχε μὲν γὰρ εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς ἐν τῇ κατὰ τὴν μήτραν διαπλάσει τὴν πρὸς αὐτὸν ἕνωσιν, ἐφ' ἡλικίας δὲ γεγονὼς καθ' ἣν ἡ διάκρισις ἐγγίνεσθαι πέφυκε τοῖς ἀνθρώποις τῶν τε καλῶν καὶ τῶν μὴ τοιούτων, μᾶλλον δὲ καὶ πρὸ τῆς ἡλικίας ἐκείνης συντομώτερόν τε πολλῷ καὶ ταχύτερον τῶν λοιπῶν ἀνθρώπων τὴν διακριτικὴν τῶν τοιούτων δύναμιν ἐπεδείξατο, ἐπεὶ καὶ τοῖς λοιποῖς ἀνθρώποις οὐ πᾶσιν ὁμοίως κατὰ τὸν αὐτὸν καιρὸν ἡ τῆς διακρίσεως ἐγγίνεται δύναμις, τῶν μὲν ταχύτερον πλείονι τῇ φρονήσει τοῖς δέουσιν ἐπιβαλλόντων, τῶν δὲ πλείονι τῷ χρόνῳ τῇ γυμνασίᾳ τοῦτο προσκτωμένων, ὅπερ δὴ ἐξαιρέτως αὐτῷ παρὰ τοὺς λοιποὺς ὀξύτερον ἢ κατὰ τὴν κοινὴν τῶν λοιπῶν ἡλικίαν προσγέγονεν, εἰκότως καὶ κατὰ τὰ ἀνθρώπινα ἔχειν τι πλέον ὀφείλοντος, ὅσῳ περ οὐδὲ κατὰ τὴν κοινὴν φύσιν τῶν ἀνθρώπων ἐτέτεκτο ἐκ συνδυασμοῦ ἀνδρός τε καὶ γυναικός, ἀλλ' ὑπὸ τῆς θείας τοῦ πνεύματος ἐνεργείας διεπέπλαστο. Εἶχεν τε καὶ ῥοπὴν οὐ τὴν τυχοῦσαν πρὸς τὰ κρείττω τῇ πρὸς τὸν θεὸν λόγον ἑνώσει, ἧς καὶ ἠξίωτο κατὰ πρόγνωσιν τοῦ θεοῦ λόγου, ἄνωθεν αὐτὸν ἑνώσαντος ἑαυτῷ. Οὕτω δὴ τούτων ἁπάντων ἕνεκεν εὐθὺς μετὰ τῆς διακρίσεως ἔσχε μὲν πολλὴν πρὸς τὸ κακὸν τὴν ἀπέχθειαν, ἀσχέτῳ δὲ στοργῇ πρὸς τὸ καλὸν ἑαυτὸν συνάψας, ἀνάλογόν τε τῇ οἰκείᾳ προθέσει καὶ τὴν τοῦ θεοῦ λόγου συνέργειαν δεχόμενος, ἄτρεπτος λοιπὸν τῆς ἐπὶ τὸ χεῖρον μεταβολῆς διετηρεῖτο, τοῦτο μὲν αὐτὸς οὕτως ἔχων γνώμης, τοῦτο δὲ τῆς προθέσεως οὕτω διατηρουμένης αὐτῷ τῇ τοῦ θεοῦ λόγου συνεργείᾳ. Καὶ μετῄει μὲν σὺν εὐμαρείᾳ πλείστῃ ἐπ' ἀκριβεστάτην ἀρετὴν, εἴτε τὸν νόμον φυλάττων πρὸ τοῦ βαπτίσματος, εἴτε τὴν ἐν τῇ χάριτι μετιὼν πολιτείαν μετὰ τὸ βάπτισμα, ἧς δὴ καὶ ἡμῖν τὸν τύπον παρείχετο, ὁδός τις ἡμῖν ἐπὶ τοῦτο καθιστάμενος· οὕτω δὲ λοιπὸν μετὰ τὴν ἀνάστασιν καὶ τὴν εἰς οὐρανοὺς ἀνάληψιν ἐπιδείξας ἑαυτὸν καὶ ἐκ τῆς οἰκείας γνώμης τῆς ἑνώσεως ἄξιον, προσειληφὼς δὲ ταύτην καὶ πρὸ τούτου ἐν αὐτῇ τῇ διαπλάσει τῇ τοῦ δεσπότου εὐδοκίᾳ, ἀκριβῆ λοιπὸν καὶ τῆς ἑνώσεως

---

25. Versio lat.: vehementi et indissolubili amore se Deo adjungens. — 33. Ed.: ταύτῃ.

παρέχεται τὴν ἀπόδειξιν, οὐδεμίαν ἔχων κεχωρισμένην καὶ ἀποτετμημένην ἐνέργειαν τοῦ θεοῦ λόγου, ἔχων δὲ ἅπαντα ἐν ἑαυτῷ διαπραττόμενον τὸν θεὸν λόγον διὰ τὴν πρὸς ἑαυτὸν ἕνωσιν. Οὕτω γοῦν πρὸ μὲν τοῦ σταυροῦ καὶ πεινῶντα ὁρῶμεν, καὶ διψῶντα γνωρίζομεν, καὶ δειλιῶντα μανθάνομεν, καὶ ἀγνοοῦντα εὑρίσκομεν, ἐπείπερ καὶ τὴν πρόθεσιν τῆς ἀρετῆς παρ' ἑαυτοῦ συνεισεφέρετο· καὶ μάρτυς τῶν λεγομένων Ἡσαΐας ὁ προφήτης λέγων· διότι πρὶν ἢ γνῶναι τὸ παιδίον ἀγαθὸν ἢ κακόν, ἀπειθεῖ πονηρίᾳ τοῦ ἐκλέξασθαι τὸ ἀγαθόν, δηλονότι διακρίσει μισήσας μὲν ἐκεῖνο, τοῦτο δὲ ἀγαπήσας· διακρίσει γὰρ ἡ ἐκλογὴ πάντως τῇ πρὸς τὰ χείρω γίνεται. Πῶς οὖν πρὶν ἢ γνῶναι τὸ παιδίον τοῦτο διαπράττεται; τουτέστι πρὶν ἐπ' ἐκείνης γενέσθαι τῆς ἡλικίας, ἐν ᾗ σύνηθες τοῖς λοιποῖς ἀνθρώποις ποιεῖσθαι τῶν πρακτέων τὴν διάκρισιν, ἔχοντος αὐτοῦ πλέον καὶ ἐξαίρετον παρὰ τοὺς λοιποὺς ἀνθρώπους. Εἰ γὰρ ἔτι καὶ παρ' ἡμῖν εὑρίσκεται πολλάκις νήπια μὲν τὴν ἡλικίαν, πολλῆς δὲ συνέσεως ἐπίδειξιν παρεχόμενα, ὡς εἰς θαῦμα ἄγειν τοὺς ὁρῶντας διὰ τὸ μεῖζονα τῆς ἡλικίας τὴν οἰκεῖαν ἐπιδείκνυσθαι φρόνησιν, πόλλῳ δήπουθεν ἐκεῖνον τὸν ἄνθρωπον ἅπαντας ὑπερβαίνειν ἐχρῆν τοὺς κατ' αὐτὸν ἀνθρώπους.

Ἰησοῦς δὲ προέκοπτεν ἡλικίᾳ καὶ σοφίᾳ καὶ χάριτι παρά τε θεῷ καὶ ἀνθρώποις. Ἡλικίᾳ μὲν γὰρ προκόπτει τῶν χρόνων προβαινόντων, σοφίᾳ δὲ κατὰ τὴν τῶν χρόνων πρόοδον τὴν σύνεσιν προσκτώμενος, χάριτι δὲ ἀκόλουθον τῇ συνέσει καὶ τῇ γνώσει τὴν ἀρετὴν μετιών, ἐξ ἧς ἡ παρὰ τῷ θεῷ χάρις αὐτῷ τὴν προσθήκην ἐλάμβανε· καὶ ἐν πᾶσι τούτοις προέκοπτεν παρά τε θεῷ καὶ ἀνθρώποις, τῶν μὲν ὁρώντων τὴν προκοπήν, τοῦ δὲ οὐχ ὁρῶντος μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐπιμαρτυροῦντος καὶ συνεργοῦντος τοῖς γινομένοις. Δῆλον δὲ ἄρα κἀκεῖνο ὡς τὴν ἀρετὴν ἀκριβέστερόν τε καὶ μετὰ πλείονος ἐπιμελείας τῆς εὐχερείας ἢ τοῖς λοιποῖς ἀνθρώποις ἦν δυνατόν, ὅσῳ καὶ κατὰ πρόγνωσιν τοῦ ὁποῖός τις ἔσται ἑνώσας αὐτὸν ὁ θεὸς λόγος ἑαυτῷ ἐν αὐτῇ τῆς διαπλάσεως ἀρχῇ μεῖζονα παρεῖχεν τὴν παρ' ἑαυτοῦ συνέργειαν πρὸς τὴν τῶν δεόντων κατόρθωσιν, ὑπὲρ τῆς ἁπάντων σωτηρίας τὰ κατ' αὐτὸν οἰκονομῶν καὶ παρορμῶν μὲν ἐπὶ τὰ τελεώτερα, ἐπικουφίζων δὲ αὐτῷ τῶν κόπων τὸ πλέον, εἴτε τῶν κατὰ ψυχήν, εἴτε καὶ τῶν κατὰ τὸ σῶμα, καὶ οὕτως αὐτῷ μείζονά τε καὶ κουφοτέραν τῆς ἀρετῆς κατασκευάζων τὴν ἐκπλήρωσιν.

Ἤνωτο μὲν γὰρ ἐξ ἀρχῆς τῷ θεῷ ὁ ληφθεὶς κατὰ πρόγνωσιν, ἐν αὐτῇ τῇ διαπλάσει τῆς μήτρας τὴν καταρχὴν τῆς ἑνώσεως δεξάμενος· ἤδη δὲ τῆς ἑνώσεως ἠξιωμένος, ἁπάντων ἐτύγχανεν ὅσον εἰκὸς ἦν ἄνθρωπον τυχεῖν ἡνωμένον τῷ μονογενεῖ καὶ τῶν ὅλων δεσπότῃ, μειζόνων ἀξιούμενος παρὰ τοὺς λοιπούς, ὅσῳ περ αὐτῷ καὶ τὸ τῆς ἑνώσεως ἐξαίρετον εἶναι συνέβαινεν. Ἠξιώθη γοῦν καὶ τῆς τοῦ

---

7. Jes. 7, 16. — 16. Luc. 2, 52. — 24. Ed.: αὐτῷ ὁ. — 33. Ed.: περὶ τοὺς.

πνεύματος ἐνοικήσεως πρῶτος παρὰ τοὺς λοιποὺς ἀνθρώπους, καὶ ἠξιώθη ταύτης οὐχ ὁμοίως τοῖς λοιποῖς· οὗτος μὲν γὰρ ὅλην τὴν χάριν τοῦ πνεύματος ἐν ἑαυτῷ ἐδέξατο, ἑτέροις δὲ μερικὴν παρεῖχεν τοῦ παντὸς πνεύματος τὴν μετουσίαν, οὕτω δὲ καὶ ἐνεργεῖν ἐν αὐτῷ ἅπαν τὸ πνεῦμα συνέβαινεν· τὸ μὲν οὖν φθεγγόμενον κατ' αὐτὴν τῆς φωνῆς τὴν προφορὰν ἄνθρωπος ἦν, ἡ δέ γε τῶν λεγομένων δύναμις πολλή τις καὶ διάφορος.

Ἐκ τοῦ λόγου η. Κἀγὼ τὴν δόξαν ἣν ἔδωκάς μοι δέδωκα αὐτοῖς· ποίαν ταύτην; τοῦ τῆς υἱοθεσίας μεταλαβεῖν· ταύτην γὰρ ἔλαβεν αὐτὸς κατὰ τὸ ἀνθρώπινον βαπτισθεὶς πρότερον ἐν τῷ Ἰορδάνῃ, ἔνθα δὴ καὶ προετυποῦτο ἐν αὐτῷ τὸ ἡμέτερον βάπτισμα ἥ τε γιγνομένη ἀναγέννησις ἐμαρτυρεῖτο τῇ πατρικῇ φωνῇ λέγοντος· οὗτος ἐστὶν ὁ υἱός μου ὁ ἀγαπητὸς ἐν ᾧ εὐδόκησα. Καὶ τὸ πνεῦμα κατελθὸν ἔμεινεν ἐπ' αὐτῷ, καθὰ καὶ ἡμεῖς ἐν τῷ βαπτίσματι τούτου μετέχειν ἐμέλλομεν, ὅπερ λοιπὸν ἐξαιρέτως αὐτῷ παρ' ἡμᾶς προσγέγονε, διὰ τῆς πρὸς τὸν θεὸν λόγον ἑνώσεως τούτων μετέχοντι ὧν ὁ κατὰ φύσιν υἱός.

Πανταχόθεν ἄρα δῆλον, ὡς περιττὸν μὲν τὸ τῆς κράσεως καὶ ἁπλῆς καὶ ἁφαρμόζον, ἑκάστης τῶν φύσεων ἀδιαλύτως ἐφ' ἑαυτῆς μεινάσης, πρόδηλον δὲ ὡς τὸ τῆς ἑνώσεως ἐφαρμόζον· διὰ γὰρ ταύτης συναχθεῖσαι αἱ φύσεις ἓν πρόσωπον κατὰ τὴν ἕνωσιν ἀπετέλεσαν, ὥστε ὅπερ ὁ κύριος ἐπί τε τοῦ ἀνδρὸς καὶ τῆς γυναικὸς φησιν, ὥστε οὐκέτι εἰσὶ δύο ἀλλὰ σὰρξ μία, εἴποιμεν ἂν καὶ ἡμεῖς εἰκότως κατὰ ἑνώσεως λόγον, ὥστε οὐκέτι εἰσὶ δύο πρόσωπα, ἀλλ' ἕν, δηλονότι τῶν φύσεων διακεκριμένων. Ὥσπερ γὰρ ἐκεῖ οὐ λυμαίνεται τῷ ἀριθμῷ τῆς δυάδος τὸ μίαν λέγεσθαι τὴν σάρκα, πρόδηλον γὰρ καθ' ὃ μία λέγονται, οὕτω κἀνταῦθα οὐ λυμαίνεται τῇ τῶν φύσεων διαφορᾷ τοῦ προσώπου ἡ ἕνωσις· ὅταν μὲν γὰρ τὰς φύσεις διακρίνωμεν, τελείαν τὴν φύσιν τοῦ θεοῦ λόγου φαμὲν καὶ τέλειον τὸ πρόσωπον, οὐδὲ γὰρ ἀπρόσωπον ἔστιν ὑπόστασιν εἰπεῖν, τελείαν δὲ καὶ τὴν τοῦ ἀνθρώπου φύσιν καὶ τὸ πρόσωπον ὁμοίως· ὅταν μέντοι ἐπὶ τὴν συνάφειαν ἀπίδωμεν, ἓν πρόσωπον τότε φαμέν.

Τὸν αὐτὸν δὴ τρόπον κἀνταῦθα ἰδίαν φαμὲν τοῦ θεοῦ λόγου τὴν οὐσίαν, ἰδίαν δὲ καὶ τὴν τοῦ ἀνθρώπου· διακεκριμέναι γὰρ αἱ φύσεις, ἓν δὲ τὸ πρόσωπον τῇ ἑνώσει ἀποτελούμενον, ὥστε κἀνταῦθα ὅταν μὲν τὰς φύσεις διακρίνειν πειρώμεθα,

---

7. Haec tria fragmenta leguntur ap. Leont. l. c. p. 305. — 7. Joh. 17, 22. — 11. Mtth. 3, 17. — 12. Joh. 1, 32. — 15. Hoc fragmentum legitur etiam, sed non integrum graece in Justin. ep. l. c. p. 621 et latine in Act. C. C. II. IV. 29., II. VI. p. 344., Vig. C. 30., Pel. ep. p. 443. — 17. Just. ep.: ἐφαρμόζει. — 19. Matth. 19, 6. — 23. Just. ep.: τὴν — διαφοράν. — 26. Just. ep.: εἴδωμεν.

τέλειον τὸ πρόσωπον φαμὲν εἶναι τὸ τοῦ ἀνθρώπου, τέλειον δὲ καὶ τὸ τῆς θεότητος, ὅταν δὲ πρὸς τὴν ἕνωσιν ἀποβλέψωμεν, τότε ἓν εἶναι τὸ πρόσωπον ἄμφω τὰς φύσεις κηρύττομεν, τῆς τε ἀνθρωπότητος τῇ θεότητι τὴν παρὰ τῆς κτίσεως τιμὴν δεχομένης, καὶ τῆς θεότητος ἐν αὐτῇ πάντα ἐπιτελούσης τὰ δέοντα.

Ἐκ τοῦ λόγου θ. Ἐνταῦθα τοίνυν τὸ ἐγένετο οὐδαμῶς ἑτέρως λέγεσθαι δυνάμενον εὑρήκαμεν, ἢ κατὰ τὸ δοκεῖν, ὃ δὴ καὶ αὐτὸ λεγόμενον ἐν τῇ θείᾳ γραφῇ καὶ μάλιστα ἐπὶ τοῦ κυρίου δι' ἑτέρων ἐν τοῖς ἀνωτέρω ἀκριβέστερον ἐδιδάξαμεν· τὸ γὰρ δοκεῖν ὁ λόγος σὰρξ ἐγένετο, τὸ δὲ δοκεῖν οὐ κατὰ τὸ μὴ εἰληφέναι σάρκα ἀληθῆ, ἀλλὰ κατὰ τὸ μὴ γεγενῆσθαι. Ὅταν μὲν γὰρ ἔλαβεν λέγῃ, οὐ κατὰ τὸ δοκεῖν, ἀλλὰ κατὰ τὸ ἀληθὲς λέγει, ὅταν δὲ ἐγένετο, τότε κατὰ τὸ δοκεῖν, οὐ γὰρ μετεποιήθη εἰς σάρκα. Προσεκτέον οὖν τὴν διάνοιαν τοῦ εὐαγγελιστοῦ, οὕτως γὰρ γνωσόμεθα τοῦ λεγομένου τὴν δύναμιν.

Ὅπερ γὰρ ἐφ' ἡμῶν κατὰ τὴν ἐν τόπῳ λέγεται σχέσιν, τοῦτο ἐπὶ τοῦ θεοῦ κατὰ τὴν τῆς γνώμης. Ὡς γὰρ φαμὲν ἐφ' ἡμῶν ὅτι ἐν τῷδε γέγονα τῷ τόπῳ, οὕτως καὶ ἐπὶ θεοῦ ὅτι γέγονεν ἐν τῷδε, ἐπειδὴ ὅπερ ἐφ' ἡμῶν ἡ μετάβασις ἐργάζεται, τοῦτο ἐπὶ τοῦ θεοῦ ἡ γνώμη, ἀπανταχοῦ τῇ φύσει τυγχάνοντος.

Si utique quod dictum est Verbum caro factum est, secundum aliquam conversionem dictum est, quomodo inhabitavit suscipiendum est? Palam est enim omnibus, quia quod inhabitat aliud est quam quod inhabitatur. Inhabitavit enim in nobis, nostram naturam sumens et habitans, et in ea omnia salutis nostrae dispensans. Quomodo ergo inhabitans caro factus est Deus Verbum. Palam est quia non conversus, neque translatus: non enim inhabitare diceretur.

Ἐκ τοῦ λόγου ι. Ὤφθη δὲ αὐτῷ ἄγγελος ἀπ' οὐρανοῦ ἐνισχύων αὐτὸν, καὶ γενόμενος ἐν ἀγωνίᾳ ἐκτενέστερον προσηύχετο, καὶ ἐγένετο ὁ ἱδρὼς αὐτοῦ ὡσεὶ θρόμβοι αἵματος καταβαίνοντος ἐπὶ τὴν γῆν. Οὐκοῦν τὸν μὲν ἀγῶνα, καὶ τοῦτον οὐ τὸν τυχόντα φανερῶς ὑπομεμενηκότα τὸν Χριστὸν ἐκ τῶν εἰρημένων μανθάνομεν.

Ποίαν δὲ καὶ ἕξει ἀκολουθίαν τὸ λεγόμενον, ὁ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καταβὰς καὶ ὁ ὢν ἐν τῷ οὐρανῷ; ἀναιρεῖται γὰρ θατέρῳ τὸ ἕτερον, τὸ μὲν καταβεβηκέναι ἐξ οὐρανοῦ τῷ εἶναι ἐν τῷ οὐρανῷ, τὸ δὲ εἶναι τῷ καταβεβηκέναι. Ἀλλὰ καταβέβηκε μὲν τῇ εἰς τὸν ἄνθρωπον ἐνοικήσει, ἔστι δὲ ἐν οὐρανῷ τῷ ἀπεριγράφῳ τῆς φύσεως πᾶσι παρών.

---

5. Cf. Leont. l. c. — 5. Joh. 1, 14. — 17. V. Fac. 9, 5. «Th. nono de incarn. libro adversus eosdem Apolinaristas.» — 19. Fac. interjicit haec: Sed idem interpres est proprii verbi, et praeveniens omnem calumniam tibi claudet. — 21. Sic c. Ver. Ed.: factum est Dei V. — 23. Leont. l. c. p. 306. — 24. Ed.: ἀγῶνι. Versio lat.: agonia. — 25. Versio lat.: decurrentis. — 25. Luc. 22., 43. 44. — 28. Joh. 3, 13.

Σκοπῶμεν τοίνυν τίς ἄνθρωπος περὶ οὗ ἐκπλήττεται καὶ θαυμάζει, ὅτι δὴ ὁ μονογενὴς κατηξίωσεν αὐτοῦ μνησθῆναί τε καὶ ἐπισκοπὴν ποιήσασθαι· ἀλλ' ὅτι μὲν οὐκ περὶ παντὸς ἀνθρώπου εἴρηται ἐν τοῖς ἀνωτέρω δέδεικται, ὅτι δὲ οὐδὲ περὶ ἑνός τινος τῶν τυχόντων καὶ τοῦτο εὔδηλον· ἵνα δὲ ἅπαντα παρῶμεν, τὸ πάντων εὐπιστότερον τὴν ἀποστολικὴν μαρτυρίαν ἐκδεξώμεθα. Scribit igitur apostolus ad Hebraeos, narrans de Christo, personamque suam non acceptabilem apud eos confirmans, ita dicit: testificatus est vero alicubi quidam dicens: quid est homo quod memor es ejus? aut filius hominis, quod visitas eum? Minorasti eum paulo minus ab angelis, gloria et honore coronasti eum, et constituisti eum supra opera manuum tuarum: omnia subjecisti sub pedibus ejus. Et cum testimonium dixisset, interpretans ipsum intulit: Subjiciendo autem omnia, nihil dimisit non subjectum. Modo autem nondum videmus omnia ei subjecta. Et quis homo est, docens nos, quoniam dubium erat a voce posita apud beatum David, intulit: Paulo autem minus ab angelis minoratum videmus Jesum, propter passionem mortis gloria et honore coronatum. Si igitur ex evangeliis quidem erudimur, ad dominum dixisse beatum David omnia quae sunt psalmi, et cetera, et quod memor es, et visitas, et minorasti, et subjecisti, ex apostolo vero Jesum esse discimus, de quo loquens David dicit, quod ejus memor est, et quod eum visitavit, sed etiam quod omnia subjecit ei, cum paulo minus ab angelis minorasset eum, cessate vel vix aliquando a vestra impudentia, cognoscentes quod oportet. Videtis enim hominum sceleratissimi, quanta naturarum est differentia, quod hic quidem stupefactus est, quia et memor esse hominis dignatur, et visitare eum ceterorumque participem facere, quorum eum participem fecit: ille vero e contrario miratur, quod tantorum particeps esse supra suam naturam meruit: et hic quidem tamquam beneficium dans mirificatur, et magna praestans, et supra naturam ejus qui consequitur beneficium: ille vero tamquam beneficium consequens, et majora, quam est, ab eo suscipiens.

Sicut enim per tales voces ex scriptura divina naturarum differentias edocemur, sic et adunationem discimus, quoties ambarum naturarum proprietates in unum conducit, et sicut de uno quodam eloquitur. Hoc enim est simul ostendere et naturas differentes, et personae adunationem: ex differentia quidem eorum quae

---

1. Haec latine habentur in Act. C. C. II. V. p. 234 s., ubi multo plura quam apud Leontium leguntur. — 3. V. *περὶ π. ἀνθρώπου* ego adjicienda censui. Act. C. C. II. V.: de omni. c. Par.: de omnibus. — 14. V. minus om. c. Par. — 21. C. Bellov.: o omnium hominum. — 26. V. et ante supra om. c. Par. — 28. Cf. Facund. 9, 3. «decimo l. capitulo LXX.» — 28. C. Ver.: differentiam.

dicuntur differentia intelligitur naturarum: cum autem rediguntur, manifestam suspicimus adunationem. Beatus itaque Joannes evangelista dicit: Altera die vidit Jesum venientem ad se et dicit, ecce agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi. Iste est de quo ego dixi, quia post me venit vir, qui ante me factus est, quia prior me erat, et ego nesciebam eum. Hic enim dicendo, vidit Jesum venientem ad se, et dicit, ecce agnus Dei, manifeste humanitatem significare mihi videtur. Hoc enim videbat baptista Joannes, hoc erat quod susceperat mortem: corpus videlicet, quod pro omni oblatum est mundo. Quod vero sequitur, qui tollit peccata mundi, nequaquam jam convenit carni. Non enim illius erat totius mundi peccatum auferre, sed erat hoc pro certo divinitatis opus.

Ex libro undecimo. Ad haec itaque sufficiunt quidem et quae diximus, ubi et naturarum differentiam ostendimus, et personae unitatem, et quod secundum naturas iste quidem beneficium accipit, ille autem beneficium dat, certa constituta unitate, ex qua indivise ab universa creatura honor impletur.

Ἐκ τοῦ λόγου ιβ. Διὰ τοῦτο οὐκ εἶπεν· ἐλάλησεν ἡμῖν ἐν τῷ υἱῷ, ἀλλ' ἐν υἱῷ, ὃ δὴ καὶ λεγόμενον ἀπολύτως ἀμφότερα κατὰ ταυτὸν σημαίνειν ἠδύνατο, πρωτοτύπως μὲν σημαίνων τὸν ἀληθινὸν υἱὸν, ἀληθῆ δὲ υἱὸν λέγω τὸν τῇ φυσικῇ γεννήσει τὴν υἱότητα κεκτημένον, ἑπομένως δὲ συνεπιδεχόμενον τῇ σημασίᾳ καὶ τὸν κατὰ ἀλήθειαν τῆς ἀξίας μετέχοντα τῇ πρὸς αὐτὸν ἑνώσει.

Ἆρα παύσονται λοιπὸν τῆς ἀναισχύντου μάχης, ἀποστήσονται δὲ λοιπὸν τῆς ματαίας φιλονεικίας, αἰδεσθέντες τῶν εἰρημένων τὸ προφανές; πολλοὺς γὰρ φησὶν υἱοὺς εἰς δόξαν ἀγαγόντα. Ἰδοὺ τοίνυν ἐν τῷ τῆς υἱότητος λόγῳ καὶ συγκατατάττων ὁ ἀπόστολος φαίνεται τὸν ἀναληφθέντα ἄνθρωπον τοῖς πολλοῖς, οὐ καθ' ὁμοίωσιν ἐκείνοις τῆς υἱότητος μετέχων, ἀλλὰ καθ' ὁμοίωσιν καθ' ὃ χάριτι προσείληφε τὴν υἱότητα, τῆς θεότητος μόνης τὴν φυσικὴν υἱότητα κεκτημένης· πρόδηλον γὰρ ἐκεῖνο, ὡς τῆς υἱότητος αὐτῷ παρὰ τοὺς λοιποὺς ἀνθρώπους πρόσεστι τὸ ἐξαίρετον τῇ πρὸς αὐτὸν ἑνώσει, ὅθεν καὶ τῇ τοῦ υἱοῦ φωνῇ συνεπινοούμενος συμπαραλαμβάνεται. Ἀλλὰ λογοποιοῦνται πρὸς ἡμᾶς, ὅτι εἰ δύο τέλεια φάσκομεν, πάντως δύο καὶ τοὺς υἱοὺς ἐροῦμεν. Ἀλλ' ἰδοὺ καὶ υἱὸς εἴρηται ἐν τῇ θείᾳ γραφῇ κατ' αὐτὸ τῆς θεότητος ὑπεξῃρημένης τοῖς λοιποῖς ἀνθρώποις συντεταγμένος, καὶ οὐκ ἤδη δύο φαμὲν τοὺς υἱοὺς, εἷς δὲ ὁ υἱὸς ὁμολογεῖται δικαίως, ἐπείπερ ἡ τῶν φύσεων διαίρεσις ἀναγκαίως ὀφείλει διαμένειν καὶ ἡ τοῦ προσώπου ἕνωσις ἀδιασπάστως φυλάττεσθαι. Καὶ εἰρηκὼς πολλοὺς υἱοὺς εἰς δόξαν ἀγαγόντα, ἐπάγει·

---

5. Joh. 1, 29. ss. — 11. V. Act. C. C. II. VI. p. 343. — 15. Cf. Leont. l. c. p. 306 ss. — 16. Hebr. 1, 1. — 20. Haec leguntur latine ex parte Act. C. C. II. IV. 46. «Ej. ex interpretatione ep. ad Hebr.», Vig. C. 47., Act. C. C. II. V. p. 236. — 22. Hebr. 2, 10.

τὸν ἀρχηγὸν τῆς σωτηρίας αὐτῶν, διὰ παθημάτων τελειῶσαι. Ὁρᾶτε πῶς φανερῶς τὸν θεὸν λόγον φησὶ διὰ παθημάτων τετελειωκέναι τὸν ἀναληφθέντα ἄνθρωπον, ὃν καὶ ἀρχηγὸν τῆς σωτηρίας αὐτῶν ἐκάλεσεν, ὡς αὐτόν τε πρῶτον ταύτης ἀξιωθέντα καὶ ἑτέροις αἴτιον καταστάντα.

Ἅπασι γὰρ τοῖς τοιούτοις κατὰ τὴν ἐξήγησιν τὸ τοῦ υἱοῦ τεθέντες ὄνομα διατελοῦσιν· ἀνθρωπινωτέρων γὰρ ὄντων τῶν λεγομένων, ἐδικαίουν ταύτῃ κεχρῆσθαι τῇ φωνῇ, ἤν τινα καὶ εἶναι αὐτῷ τὴν προσηγορίαν συνέβαινεν, καὶ ὅτι Ἰησοῦς ὄνομα τοῦ ἀναληφθέντος ἡ προσηγορία; ὥσπερ καὶ τῶν ἀποστόλων τὸ Πέτρος καὶ Παῦλος, ἢ εἴ τι τοιοῦτο λεγόμενον, οὕτω τε ἐπικληθὲν αὐτῷ μετὰ τὴν γέννησιν τὴν ἐκ Μαρίας.

Ἀλλὰ πρὸς τοῦτο φασιν, ὅτι τὸ Ἰησοῦς ὄνομα σωτῆρα σημαίνει, σωτὴρ δὲ φασὶ πῶς ἂν ὁ ἄνθρωπος λέγοιτο; ἐπιλελησμένοι ὅτι Ἰησοῦς ἐλέγετο καὶ ὁ τοῦ Ναυὴ, καὶ τὸ δὴ θαυμαστὸν, οὐκ ἀπό τινος οὕτω κληθεὶς συντυχίας ἐν τῇ γενέσει, ἀλλὰ μετονομασθεὶς ὑπὸ τοῦ Μωσέως· δῆλον δὲ ὡς οὐκ ἂν αὐτὸ θεῖναι ἐπ' ἀνθρώπου ἠνέσχετο, εἴπερ θείας ἦν πάντως φύσεως σημαντικόν.

Πολυμερῶς καὶ πολυτρόπως πάλαι ὁ θεὸς λαλήσας τοῖς πατράσιν ἐν τοῖς προφήταις, ἐπ' ἐσχάτων τῶν ἡμερῶν τούτων ἐλάλησεν ἡμῖν ἐν υἱῷ. Φανερῶς γὰρ ἐνταῦθα ἐν υἱῷ τῷ ἀνθρώπῳ λέγων δείκνυται. Cui enim dixit aliquando angelorum: filius meus es tu, ego hodie genui te. Nullum, dicit, participem fecit dignitatis filii. Hoc enim quod dixit, genui te, quasi per hoc participationem filiationis dedit: omnino vero aperte nullam habens ad Deum Verbum communionem apparet hoc quod dictum est.

Ὥστε οὐ μόνον υἱὸν αὐτὸν ἀποκαλεῖ τοῦ θεοῦ λόγου ἀφορίσας, ἀλλὰ καὶ συντάττων κατὰ τὸν τῆς υἱότητος λόγον τοῖς λοιποῖς τοῖς μετεσχηκόσι τῆς υἱότητος ἐλέγχεται, ἐπείπερ χάριτι καὶ αὐτὸς μετέσχηκε τῆς υἱότητος, οὐ φυσικῶς ἐκ τοῦ πατρὸς γεγεννημένος, ἔχων μέντοι παρὰ τοὺς λοιποὺς τὴν ὑπεροχὴν, ὅτι τῇ πρὸς αὐτὸν ἑνώσει κέκτηται τὴν υἱότητα, ὃ δὴ κυριωτέραν αὐτῷ τοῦ πράγματος χαρίζεται τὴν μετουσίαν.

Καὶ καλέσεις τὸ ὄνομα αὐτῷ Ἰησοῦν· οὗτος ἔσται μέγας καὶ υἱὸς ὑψίστου κληθήσεται. Ἰδοὺ τοίνυν ὅπως τὸν ἐκ Μαρίας εὐαγγελιζόμενος τόκον κατὰ σάρκα λέγων, καὶ Ἰησοῦν μὲν αὐτὸν κληθῆναι κελεύει, υἱὸν δὲ ὑψίστου κληθήσεσθαι

---

1. Hebr. 2, 10. — 3. V. αὐτῶν versionem lat. secutus addidi. — 11. Haec v. latine in Act. C. C. II. IV. 47. et in Vig. C. 48. — 16. Latine haec leguntur in Act. C. C. II. V. p. 239, ubi nonnulla adduntur. — 17. Hebr. 1, 1. — 19. Hebr. 1, 5. — 19. C. Par.: angelorum participem. — 23. V. haec latine in Act. C. C. II. IV. 48. et in Vig. C. 49. — 30. Luc. 1, 31. 32. Αὐτῷ. Versio lat: ejus.

προαγορεύει, εἰκότως τὸ μὲν τεθῆναι κελεύων ὡς προσηγορίαν τοῦ τικτομένου, τὸ δὲ κληθήσεσθαι προαγορεύων, ἐπειδὴ τιμῆς ἦν σύμβολον τὸ ὄνομα, ἣν ἐξῆς ἐβεβαίου τοῦ πράγματος ἡ μετουσία.

Δῆλον δὲ ὅτι περ ἐν τῇ τῶν φύσεων διακρίσει πάντως ἡμῖν ἐπιτετήρηται τὸ εἰδέναι, ὡς ὁ μὲν θεὸς λόγος κατὰ τὴν φυσικὴν γέννησιν υἱὸς εἶναι λέγεται, ὁ δὲ ἄνθρωπος πολλῷ γε μείζονος οὔσης ἢ κατ' αὐτὸν τοῦ υἱοῦ τῆς ἀξίας ἀπολαύειν διὰ τὴν πρὸς ἐκεῖνον συνάφειαν.

Ad haec autem beatus apostolus respondens conatur ostendere, quomodo particeps est divini honoris, et quod eo fruitur non propter suam naturam, sed propter inhabitantem virtutem.

Si vero aliquis interrogare voluerit, quid tandem esse dicam Jesum Christum, dico Deum et filium Dei.

Ex libro tertio decimo. Consonantia et apostolus dicit: Et manifeste magnum est pietatis mysterium, ὃς ἐφανερώθη ἐν σαρκὶ, ἐδικαιώθη ἐν πνεύματι, δεδικαιῶσθαι ἐν πνεύματι λέγων αὐτὸν, εἴτε ὡς πρὸ τοῦ βαπτίσματος μετὰ τῆς προσηκούσης ἀκριβείας τὸν νόμον φυλάξαντα, εἴτε ὡς καὶ μετ' ἐκεῖνο τὴν τῆς χάριτος πολιτείαν τῇ τοῦ πνεύματος συνεργείᾳ μετὰ πολλῆς πληροῦντα τῆς ἀκριβείας.

Οὐδὲ γὰρ τὸ ὑπὸ τοῦ Ἰωάννου πρὸς αὐτὸν εἰρημένον, ὅτι ἐγὼ χρείαν ἔχω ὑπὸ σοῦ βαπτισθῆναι, καὶ σὺ ἔρχῃ πρός με; οὐδὲ τοῦτο ἀναιρήσει τὸ τὸν ἄνθρωπον εἶναι τὸν βαπτιζόμενον· ἁρμόσει γὰρ αὐτῷ καὶ κατὰ τὸν τῆς ἀνθρωπότητος λόγον, ἐπείπερ κατά τε αὐτὴν τὴν ἀρετὴν πολλὴν εἶχε τὴν ὑπεροχὴν πρὸς Ἰωάννην, καὶ διὰ τὴν ἐνοικοῦσαν αὐτῷ τῆς θεότητος φύσιν οὐχ ὑπὲρ Ἰωάννην μόνον, ἀλλὰ καὶ ὑπὲρ πάντας ἀνθρώπους, ἤδη δὲ καὶ ὑπὲρ τὴν κτίσιν ἔχων τὸ ἀξίωμα, δικαίως ἐγνωρίζετο.

Διόπερ ὁ κύριος βουλόμενος ἐν τῇ χρείᾳ τῆς τροφῆς τό τε καρτερικὸν καὶ ἐμφιλόσοφον ἐπιδείξασθαι, τοῦτο μὲν γενέσθαι οὐκ αἰτεῖ χρεία φησίν· δεικνὺς δὲ ὅτι ἔλαττον αὐτῷ μέλει τῆς τροφῆς, καὶ προτιμότερον αὐτῷ τῆς ἀρετῆς οὐδὲν, φησὶ πρὸς αὐτὸν· οὐκ ἐπ' ἄρτῳ μόνῳ ζήσεται ἄνθρωπος, ἀλλ' ἐπὶ παντὶ ῥήματι ἐκπορευομένῳ διὰ στόματος θεοῦ.

Τοῦτο γὰρ ὁ διάβολος ἐσπούδασε, πεῖσαι μὲν αὐτὸν ὡς οὐδαμῶς αὐτοῦ φροντὶς τοῦ θεοῦ· διὸ ἔλεγεν εἰ υἱὸς εἶ τοῦ θεοῦ, ποίησον τόδε, τουτέστιν ἔργῳ δείξον,

---

2. Ed.: προαγορεύειν. — 8. V. Act. C. C. II. VI. p. 344. — 11. V. Fac. 9, 3. — 13. Cf. Leont. l. c. p. 308 s. Primum fragmentum v. latine paulo auctius in Act. C. C. II. IV. 53 et in Vig. C. 54. — 14. I. Timoth. 3, 16. — 19. Matth. 3, 14. — 26. V. χρεία in ed. deest. Versio lat.: necessitas. — 29. Math. 4, 4.

ὅτι μέλει σου τῷ θεῷ. Αὐτὸς δὲ ὑπισχνεῖτο μεγάλα, ὡς δι' ἐκείνου μὲν ἀποστήσων τοῦ θεοῦ, διὰ δὲ τῶν ὑποσχέσεων οἰκειώσων ἑαυτῷ, καὶ τῇ μὲν προτέρᾳ πείρᾳ τὸν ἄρτον προβάλλεται, τῇ ἡδονῇ γαργαλίζων ἐπὶ τὴν πεῖραν ἐλθεῖν.

Διόπερ ὁ κύριος ἐν τοῖς τρισὶν ἡττήσας αὐτὸν, ἡμῖν τὴν κατ' αὐτοῦ δίκην ἐχαρίσατο. Οὐκ αἰτήσας μὲν γὰρ τὸ τὸν ἄρτον γενέσθαι παρὰ τοῦ θεοῦ, ἔδειξεν ἑαυτὸν ἡδονῆς κρατοῦντα, μὴ βαλὼν δὲ ἑαυτὸν κάτω, δόξης ὑπερίδε, πείσας ἅπαντας ὡς οὐ μέλειν αὐτῷ ταύτης, διὰ δὲ τοῦ τρίτου κρατήσας τῶν τοῦ κόσμου ἀγαθῶν, ἔδειξεν ἑαυτὸν οὐδὲν τούτων ὑπὲρ εὐσεβείας ἡττώμενον.

Bonum est in hoc loco maxime concludere, quid virtutis habeant ea quae dicta sunt, sive conversari, sive baptizari, sive crucifigi, sive mori, sive sepeliri et resurgere. Non puro alicui haec coaptantes homini dicimus: hoc enim in unaquaque dictorum demonstratione addere non moramur, ut nullam calumniantibus praebeamus male loquendi occasionem: sed inhabitato quidem a Deo Verbo ab ipsa in utero matris plasmatione: inhabitato vero, non secundum communem inhabitationem, neque iuxta eam quae in multis intelligitur gratiam: sed iuxta quamdam excellentem, secundum quam etiam adunari dicimus utrasque naturas, et unam iuxta adunationem effectam esse personam.

Ἐκ τοῦ λόγοι ed. Ἐντεῦθεν οὖν καὶ τοσαύτη γέγονεν περὶ τὸν ἄνθρωπον ἡ τιμὴ καταξιωθέντα θείας ἐνοικήσεως τοῦ τε καθῆσθαι ἐκ δεξιῶν τοῦ πατρὸς καὶ προσκυνεῖσθαι παρὰ πάσης τῆς κτίσεως· οὐδὲ γὰρ ἂν ὁ θεὸς οὕτως ἁπλῶς καὶ ἄνευ τινὸς χρησίμου λόγου ἄνθρωπον μὲν ἐλάμβανε καὶ ἥνου πρὸς ἑαυτὸν, προσκυνεῖσθαι παρὰ τῆς κτίσεως παρασκευάζων ἁπάσης, τὰς δέ γε νοητὰς φύσεις προσκυνεῖν ἐδικαίου, εἰ μὴ τὰ περὶ αὐτὸν γεγονότα κοινὴ πάσης ἦν εὐεργεσία τῆς κτίσεως.

Ταυτὸ δὲ τοῦτο φήσομεν δικαίως καὶ ἐπὶ τοῦ κυρίου, ὅτι περ ὁ θεὸς λόγος ἐπιστάμενος αὐτοῦ τὴν ἀρετὴν, καὶ δὴ κατὰ πρόγνωσιν εὐθὺς ἄνωθεν ἐν τῇ τῆς διαπλάσεως ἀρχῇ ἐνοικῆσαί τε εὐδοκήσας καὶ ἑνώσας αὐτὸν ἑαυτῷ τῇ σχέσει τῆς γνώμης, μείζονά τινα παρεῖχεν αὐτῷ τὴν χάριν, ὡς τῆς εἰς αὐτὸν χάριτος εἰς πάντας τοὺς ἑξῆς διαδοθησομένης ἀνθρώπους· ὅθεν καὶ τὴν περὶ τὰ καλὰ πρόθεσιν ἀκέραιον αὐτῷ διεφύλαττεν. Οὐ γὰρ δὴ τοῦτο φήσομεν, ὅτι περ ὁ ἄνθρωπος πρόθεσιν εἶχεν οὐδεμίαν, ἀλλ' ὅτι προὐτέθειτο μὲν αὐτῷ τὸ καλὸν, μᾶλλον δὲ πλείστη αὐτῷ τῆς κατὰ πρόθεσιν προσῆν ἥ τε τοῦ καλοῦ στοργὴ, καὶ τὸ τοῦ ἐναντίου μῖσος· διεφυλάττετο δὲ αὐτῷ τὰ τῆς προθέσεως ἀκέραια ὑπὸ τῆς θείας

---

1. Ed.: σοι. — 9. Cf. Fac. 3, 2. — 18. Cf. Leont. l. c. p. 309. — 25. Haec latine leguntur in Act. C. C. II. IV. 54 et in Vig. C. 55.

χάριτος, ἄνωθεν τοῦ θεοῦ ὁποῖος τίς ἐστιν ἀκριβῶς ἐπισταμένου, καὶ δὴ πρὸς τὴν τούτου βεβαίωσιν πολλὴν αὐτοῦ παρέχοντος τῇ οἰκείᾳ ἐνοικήσει τὴν συνέργειαν ὑπὲρ τῆς ἁπάντων ἡμῶν σωτηρίας· ὅθεν οὐδὲ ἀδικίας εἴποι τις ἂν εἶναι τὸ παρὰ πάντας ἐξαίρετόν τι παρεσχῆσθαι τῷ ὑπὸ τοῦ κυρίου ληφθέντι ἀνθρώπῳ.

Et secundum duas rationes locum imaginis obtinet. Qui enim amant quosdam, post mortem eorum saepius imagines statuentes, hoc sufficiens mortis solatium habere arbitrantur, et eum qui non videtur, nec praesens est, tamquam in imagine aspicientes putant videre, ita flammam desiderii et vigorem placantes. Sed etiam illi, qui per civitates habent imperatorum imagines, tamquam praesentes et videndos honorare videntur eos qui non sunt praesentes, cultu et adoratione imaginum. Ista autem utraque per illum adimplentur, omnes enim qui cum illo sunt, et virtutem sequuntur, et debitorum Dei parati redditores, diligunt eum, et valde honorant: et caritatem quidem ei, divina natura licet non aspiciatur, adimplent in illo qui ab omnibus videtur, sic omnibus existimantibus, ut ipsum videntibus per illum, et illi semper praesentibus: et honorem vero omnem sic attribuunt, tamquam imagini imperiali, cum quasi in ipso sit divina natura, et in ipso spectetur. Si enim et filius est qui inhabitare dicitur, sed cum eo est etiam pater et inseparabiliter omnimodo ad filium esse ab omni creditur creatura, et Spiritus autem non abest, utpote etiam in loco unctionis factus ei, et cum eo est semper qui assumptus est; et non mirandum est, cum etiam in quibuslibet hominibus virtutem sequentibus cum filio et pater esse dicitur: veniemus enim et ego et pater, et mansionem apud ipsum faciemus. Quod autem et Spiritus ejusmodi hominum inseparabilis est, certum est omnibus.

Ex libro quinto decimo. Nemo artificio interrogationum decipiatur; flagitiosum enim est deponere quidem tantam testium nubem, secundum quod apostolus dixit, astutis autem interrogationibus deceptos adversariorum parti conjungi. Quae vero sunt, quae cum arte interrogant? Hominis genitrix Maria, an Dei genitrix? Et qui crucifixus est, utrum Deus an homo? Sed istorum quidem certa est absolutio et ex his quae praediximus in responsis, quae ad interrogationes fuerunt: tamen vero dicatur et jam nunc, quae compendiose respondere oportet, ut nulla eis occasio astutiae relinquatur.

---

5. Cf. Act. C. C. II. IV. 17. «Ej. Th. ex l. quartodecimo de inc., ubi dicit, quod imago erat Christus Dei Verbi, et sicut imago imperialis adorabatur ab omnibus.» et Vig. C. 18. — 6. C. Par.: ex morte. — 9. Vig. C.: videntes. — 11. C. Par.: adimpletur. — 13. Sic Vig. C. Act.: adimplet. — 16. Vett. ll. et edd.: spectatur. — 22. C. Par., Vig. C.: apud eum. — 22. Joh. 14, 23. — 24. Cf. Act. C. C. II. V. p. 237. — 29. C. Par.: interrogationem.

Ὅταν τοίνυν ἐρωτῶσιν, ἀνθρωποτόκος ἢ θεοτόκος ἡ Μαρία, λεγέσθω παρ' ἡμῶν ἀμφότερα, τὸ μὲν γὰρ τῇ φύσει τοῦ πράγματος, τὸ δὲ τῇ ἀναφορᾷ· ἀνθρωποτόκος μὲν γὰρ τῇ φύσει, ἐπείπερ ἄνθρωπος ἦν ὁ ἐν τῇ κοιλίᾳ τῆς Μαρίας, ὡς καὶ προῆλθεν ἐκεῖθεν, θεοτόκος δὲ ἐπείπερ θεὸς ἦν ἐν τῷ τεχθέντι ἀνθρώπῳ, οὐκ ἐν αὐτῷ περιγραφόμενος κατὰ τὴν φύσιν, ἐν αὐτῷ δὲ ὢν κατὰ τὴν σχέσιν τῆς γνώμης. Itaque utraque quidem dici justum est, non autem secundum similem rationem. Nec enim sicut homo in utero ut esset suscepit initium, sic et Deus Verbum, erat enim ante omnem creaturam. Itaque et utraque dici justum est, et utrumque eorum secundum propriam rationem. Idem autem respondendum et si interrogant, Deus crucifixus est, an homo? quod utraque quidem, non autem secundum similem rationem. Nam hic quidem crucifixus est utpote et passionem suscipiens et ligno affixus et ab Judaeis detentus, ille autem, quod erat cum ipso secundum praedictam causam.

Quis est igitur qui in orbem terrarum introducitur et dominationem ejus accipit, de qua ei et adorari ab angelis acquiritur? Nec enim insaniens aliquis dicat, Deum Verbum esse introductum, qui omnia non exstantia fecit, ineffabili ejus virtute donans eis ut essent.

Πλέον γὰρ ὠχλεῖτο ὁ κύριος καὶ ἠγωνίζετο πρὸς τὰ ψυχικὰ πάθη ὑπὲρ τὰ τοῦ σώματος, καὶ τῷ κρείττονι λογισμῷ τὰς ἡδονὰς ἐχειροῦτο, τῆς θεότητος δηλαδὴ μεσιτευούσης καὶ βοηθούσης αὐτῷ πρὸς τὴν κατόρθωσιν. Unde et dominus ad haec maxime instituens videtur certamen. Cupiditate enim pecuniarum non deceptus, et gloriae desiderio non tentus, carni quidem praebuit nihil, nec enim illius erat talibus vinci; animam autem si non recepisset, sed deitas est quae ea vinceret, nullatenus eorum quae facta sunt, ad nos respicit lucrum; quae enim ad conversationis perfectionem similitudo deitatis et animae humanae? Et videntur domini certamina non ad nos respiciens habere lucrum, sed ostentationis cujusdam gratia fuisse. Quodsi hoc dicere non est possibile, certum etenim est quod illa propter nos facta sunt, et majus certamen instituit ad animae passiones, minus autem ad carnis: quanto et amplius et magis inquietare illas contingebat, et magis illa

---

1. Haec graece exhibet Leont. l. c., habentur vero etiam latine in Act. C. C. II. IV. 43, ubi male ex l. XII desumpta dicuntur, et in Vig. C. 44. — 9. Vett. ll.: est et. — 11. V. utpote om. c. Par. — 12. C. Par.: autem secundum quod. — 14. V. Act. C. C. II. V p. 238. — 15. Vid. Hebr. 1, 6. — 18. Graeca leguntur ap. Leont. l. c., latine fragmentum exhibent Act. C. C. II. IV. 27., Vig. C. 28. et Pelag. ep. p. 443. — 23. Sic Vig. C. Vulgo: vicerat. — 25. Vig. C.: Etiam. Lege: Et jam.

erant, quae et amplioris indigebant medicinae, videlicet quod et carnem et animam assumens, per utraque pro utrisque certabat: mortificans quidem in carne peccatum, et mansuetans ejus libidines et facile capiendas meliore ratione animae faciens; erudiens autem animam et exercitans et suas passiones vincere, et carnis refrenare libidines. Haec enim deitas inhabitans operabatur, haec inhabitans medebatur utrique eorum.

Propter quod utrumque juste filius vocatur, una exstante persona, quam adunatis naturarum effecit.

Κατὰ τὴν πρόγνωσιν τοῦ λόγου δειχθεὶς ὁ τεχθεὶς ἐκ τῆς παρθένου δίχα σπορᾶς ἄνθρωπος οὐ διεκρίθη τοῦ λόγου ταυτότητι γνώμης αὐτῷ συνημμένος, καθ' ἣν εὐδοκήσας ἥνωσεν αὐτὸν ἑαυτῷ καὶ διένδειξεν αὐτὸν καὶ τὴν ἐνέργειαν πρὸς αὐτὸν ἀπαράλλακτον, αὐθεντίαν τε καὶ ἐξουσίαν τὴν αὐτὴν ἀδιαίρετον ἔχοντα καὶ τὴν προσκύνησιν ἰσότητος νόμῳ μὴ παραλλάσσουσαν.

Haec sunt quotquot reperiri potuerunt amplissimi hujus Theodori libri fragmenta. Quorum paucitatem cum intuemur, est sane quod eorum hominum doctorum sortem commiseremur, qui cum dies noctesque religiose perscrutati quid in quaque re verum, justum quidque honestum esset, ab iis deflexerint, quae temporis ingenium requirere videretur, ne illud quidem assequuntur, ut cogitata sua et inventa integra posterorum usibus tradantur. Quamquam temporum injuria non solet esse diuturna; illud vero, Commilitones optimi, non eo valere debet ut aut fallacibus temporibus callide inserviamus, aut animo demisso turpiter torpescamus, nam, ut egregie Johannes Philoponus, *μηδὲν ἔστω μηδενὶ τῆς ἀληθείας ἐπίπροσθεν.*

---

1. Sic Vig. C. Vulgo: erat — indigebat. Vig. C.: ampliori — medicina. — 2. Vig. C.: assumens pro utraque certabat. — 4. V. autem om. c. Par. — 5. Vig. C.: Haec autem. — 6. C. Bellov., edd. vett.: meditabatur. C. Par.: mediabatur. — 7. Cf. Fac. 9, 3. — 9. Hic denique in fine posui fragmentum, quod utpote *ἐκ τοῦ περὶ ἐνανθρωπήσεως* desumptum affertur in Act. C. Lateran. a. 649 Mansi X. p. 1120. — 10. Ed. *συνημμένως*.

INDEX LECTIONUM

IN

ACADEMIA TURICENSI

INDE

A DIE I. MENSIS NOVEMBRIS M.DCCC.XLVII.

USQUE

AD DIEM XX. MENSIS MARTII M. DCCC. XLVIII.

HABENDARUM.

RECTOR MAGNIFICUS: C. E. HASSE.

I. Ordinis Theologorum.

Decanus: A. Schweizer, Dr. Theol.

1. *Professorum ordinariorum:*

F. Hitzig, Dr. Theol.

1) Introductionem in Vetus Testamentum quinis p. h. horis tradet.

2) Iesaiae libri partem posteriorem adiectis selectis Ieremiae vaticiniis quinis horis explicabit.

3) Exercitationes V. T. exegeticas binis p. h. horis moderaturus commilitonibus Exodum interpretandam proponet.

I. P. Lange, Dr. Theol.

1) Alteram partem historiae ecclesiasticae senis horis enarrabit.

2) Dogmaticen philosophicam binis horis docebit.

3) Doctrinam de hymnis binis horis tradet.

4) Exercitationes homileticas binis horis moderabitur.

A. Schweizer, Dr. Theol.

1) Evangelium Ioanneum quaternis horis exponet.
2) Ethicen Christianam quaternis horis tradet.
3) Theologiam quam dicunt pastoralem binis horis docebit.

O. F. Fritzsche, Dr. Theol.

1) Epistolam ad Hebraeos ternis horis interpretabitur.
2) Commilitones in interpretando Novo Testamento binis horis exercebit. Explicabitur epistola Pauli ad Romanos.
3) De rebus ecclesiasticis recenti memoria gestis binis horis disseret.

2. *Professoris extraordinarii:*

M. Ulrich, V. D. M.

1) Acta Apostolorum ternis horis illustrabit.
2) Pastorales quas vocant epistolas totidem horis exponet.

3. *Privatim docentium:*

I. E. Usteri, Parochus.

1) Priorem Pauli ad Corinthios epistolam binis horis explicabit.
2) Archaeologiam Christianam binis horis tradet.

A. Koch, Dr. Phil.

1) Geographiam atque historiam biblicam i. e. antiquitatum hebraicarum partem priorem ternis horis enarrabit.
2) Vaticiniorum Iesaiae cap. 1—39 quaternis horis exponet.
3) Synopseos evangelicae partem ultimam, quae est de passione, morte ac resurrectione Iesu Christi, singulis horis explicabit.
4) Pauli epistolas ad Galatas et Thessalonicenses, praemissa copiosa in omnes Pauli epistolas introductione, ternis horis interpretabitur.
5) Ethnicarum Orientis gentium historiam civilem ac sacram quaternis horis enarrabit.

II. Ordinis Iureconsultorum.

Decanus: I. C. Bluntschli, Dr.

1. *Professorum ordinariorum:*

I. C. Bluntschli, Dr.

1) Historiam publicam et forensem Germaniae senis horis tradet.
2) Ius de mercatura commune quaternis horis docebit.
3) Ius confoederationis Helveticae binis horis illustrabit.

A. Erxleben, Dr.

1) Pandectas duce b. Puchtae libro (edit. 3. Lips. 1845.) denis horis tradet.
2) Ius hereditarium Romanum, i. e. alteram Pandectarum partem, quaternis horis docebit.

G. Geib, Dr.

1) Processus summarios una cum doctrina de concursu creditorum binis horis exponet.
2) Historiam iuris criminalis binis horis enarrabit.
3) Processum criminalem Germanicum communem, rationem processus criminalis Anglorum et Francogallorum habiturus, quinis horis docebit.
4) Practicum ad ius criminale spectans ternis horis moderabitur.

2. *Professoris extraordinarii:*

H. Escher, Dr.

1) Encyclopaediam doctrinarum politicarum subiecta librorum notitia binis horis tradet.
2) Ius criminale, ratione maxime habita poenalis codicis Turicensis, quaternis horis docebit.
3) Ius gentium, duce Hefftero, quaternis horis illustrabit.

3. *Privatim docentium:*

I. Schauberg, Dr.

1) Encyclopaediam doctrinarum politicarum et forensium quaternis horis tradet.
2) Processum civilem Turicensium quaternis horis docebit.
3) Practicum ad processum civilem spectans, praecipue processus civilis Turicensis rationem habiturus, binis horis instituet.

R. Rüttimann, Senator.

Iuris privati Turicensium partem posteriorem, quae est de obligationibus, familiis et hereditatibus, senis horis explicabit.

F. de Wyss, Dr.

1) Historiam et institutiones iuris Romani senis horis exponet.

2) Iuris privati Turicensium partem alteram, i. e. ius familiare et hereditarium, ternis horis illustrabit.

III. Ordinis Medicorum.

Decanus: H. Locher-Zwingli, Dr.

1. *Professorum ordinariorum:*

H. Locher-Zwingli, Dr.

1) Chirurgiam theoreticam ac practicam quaternis horis tradet.

2) Doctrinam vulnerum obligandorum binis horis docebit.

3) Clinicen chirurgicam senis horis moderabitur.

C. E. Hasse, Dr.

1) Pathologiam ac therapiam specialem quinis horis docebit.

2) De morbis cutis et organorum urinae ternis horis disputabit.

3) Clinicen medicam septenis horis moderabitur.

E. Engel, Dr.

1) Anatomiam hominis novenis horis illustrabit.

2) Anatomiam microscopicam, adiectis perscrutationibus microscopicis, ternis horis docebit.

3) Propaedeuticen pathologico-anatomicam, perscrutationes cadaverum addituros, binis horis exponet.

4) Commilitones in funeribus secandis una cum H. Meyero quotidie exercebit.

2. *Professorum extraordinariorum:*

I. C. Spoendli, Dr.

1) Clinicen obstetriciam ternis horis moderabitur.

2) Exercitationes obstetricias phantomate adhibito quaternis horis instituet.

I. Locher-Balber, Dr.

1) Partem alteram pharmacologiae specialis, medicamenta praecipua demonstraturus et artem formulas medicas rite scribendi adiectis exercitationibus practicis senis horis tradet.

2) De gravissimis oculorum morbis binis horis disseret.

3) Policlinicen ternis horis moderabitur.

M. Hodes, Dr.

1) Medicinam forensem quaternis horis docebit.

2) Disciplinam publicam de rebus medicis tribus horis illustrabit.

3) De morbis cerebri endemicis atque epidemicis singulis horis disseret.

3. Privatim docentium:

H. Giesker, Dr.

1) Artem oculis auribusque medendi quaternis horis tradet.

2) Chirurgiam universam quaternis horis docebit.

3) Medicinam forensem quaternis horis illustrabit.

H. Meyer, Dr., Prosector.

1) Osteologiam et syndesmologiam ternis horis tradet.

2) Repetitorium anatomicum instituet.

IV. Ordinis Philosophorum.

Decanus: I. L. Raabe, Dr.

1. Professorum ordinariorum:

L. Oken, Dr.

1) Historiae naturalis partem priorem, Prestelii libro usurus, senis horis enarrabit.

2) Philosophiam naturalem, suo libro adhibito, totidem horis docebit.

E. Bobrik, Dr.

1) Psychologiam quaternis horis tradet.

2) Philosophiae historiam ab initio medii aevi usque ad recentissimam aetatem quaternis horis enarrabit.

3) Philosophiam religionis quaternis horis exponet.

Th. Mittler, Dr.

1) Historiam medii aevi quinis horis enarrabit.

2) Certaminum medio aevo imperium inter et sacerdotium agitatorum historiam binis horis tradet.

3) Historiam civitatum Europaearum excepta Germania quinis horis narrabit.

A. Müller, Dr.

1) Mathematicae historiam a seculo inde XVI. usque ad nostra tempora ternis horis tradet.

2) Solutionem algebraicam aequationum quinti et sexti gradus ternis horis explanabit.

3) Mechanicen quaternis horis docebit, operam daturus ut ostendat, qua ratione ad unum quotidianum transferatur.

4) Astronomiam omnium intellectui accommodatam binis horis tradet.

I. I. Hottinger, Dr.

1) Recentissimam Helvetiorum historiam inde ab anno 1820 usque ad haec tempora ternis horis enarrabit.

2) Historiam Turicensem usque ad sacrorum instaurationem binis horis tradet.

I. C. Loewig, Dr.

1) Chemiam experimentalem organicam senis horis docebit.

2) Chemiam medicam quaternis horis tradet.

3) Exercitationes practicas in laboratorio chemico quinis denis horis moderabitur.

4) Examinatorium de chemia anorganica singulis horis instituet.

2. *Professorum extraordinariorum:*

I. C. Orelli, Dr.

1) Taciti Historiarum Lib. I. et II. ternis horis et

2) Augustini Confessiones binis horis interpretabitur.

I. G. Baiter, Dr.

1) Demosthenis orationem de corona ternis horis explicabit.

2) Repetitorium harum scholarum binis horis instituet.

H. R. Schinz, Dr.

1) Zoologiam universam quaternis horis docebit.

2) Zoologiam vertebratorum totidem horis tradet.

O. Heer, Dr.

1) Botanicen universam quaternis horis illustrabit.

2) De insectis antediluvianis singulis horis disputabit.

A. Mousson, Dr.

Physicen experimentalem quinis horis docebit.

I. L. Raabe, Dr.

1) De integratione aequationum differentialium binis horis disseret.

2) Quomodo calculus differentialis atque integralis ad geometriam transferatur, binis horis demonstrabit.

3) Exercitationes ad calculum differentialem atque integralem spectantes binis horis moderabitur.

3. *Privatim docentium:*

S. Voegelin, V. D. M.

1) Aristophanis Ranas binis horis:

2) Pindarum totidem horis:

3) Aeschyli Septem adversus Thebas binis itidem horis interpretabitur.

H. Voegeli, Dr.

Historiam gravissimorum foederum publicorum, quae ab Helvetiis cum aliis gentibus icta sunt binis horis tradet.

A. Escher von der Linth, Dr.

Geologiam docebit.

E. Schweizer, Dr.

1) Chemiam oeconomicam binis horis:

2) Mineralogiam chemicam totidem horis tradet.

H. Schweizer.

Grammaticae graecae, latinae ac germanicae comparationem ternis horis instituet.

F. Eichelberg.

Oryctognosin quaternis horis docebit.

C. Naegeli, Dr.

1) Physiologiam plantarum ternis horis explanabit.
2) Cryptogamiam ternis horis tradet.

I. Frei, Dr.

1) Historiam tragoediae Graecae binis horis tradet.
2) Aeschyli Agamemnonem binis horis interpretabitur.
3) Exercitationes philologas binis horis instituet.

F. Gidoni.

1) Historiam poëseos Italicae sermone Italico binis horis:
2) Historiam recentiorum temporum inde ab eo tempore quo Carolus V. imperium est adeptus, usque ad annum 1789. sermone Francogallico binis horis enarrabit.

Iis qui linguas recentiores ut gallicam, italicam, anglicam discere cupierint haud deerunt praeceptores.

Artes docebunt: rudibus batuendi I. G. Ludwig; equitandi C. Schnabel et I. C. Ost; delineandi C. A. Müller. Musices artes discendi ampla est opportunitas.

Publica docendi discendique subsidia.

Instituto medico-clinico praeest C. E. Hasse; chirurgico-clinico H. Locher-Zwingli; maiocomio I. C. Spoendli; clinico-ambulatorio I. Locher-Balber; museo anatomico E. Engel, laboratorio chemico I. C. Loewig. Praesto est apparatus instrumentorum ad physicam et mineralogiam pertinentium et museum zoologicum; neque deest hortus botanicus.

Bibliotheca reipublicae Turicensis, bibliotheca civium Turicensium, bibliotheca naturae scrutatorum, bibliotheca societatis medicorum, bibliotheca societatis iureconsultorum publicis usibus ita patent, ut singularum leges atque instituta concedunt.